

Offentlig upphandling

Sammanfattning

I betänkandet behandlas 48 motionsyrkanden som gäller offentlig upphandling från den allmänna motionstiden 2012. Motionsyrkandena rör bl.a. frågor om kollektivavtal, socialt företagande, mindre företag, utmaningsrätt och hälso- och sjukvård.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns åtta reservationer och fyra särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Utskottets överväganden	7
Kollektivavtal, socialt företagande m.m.	7
Utskottets ställningstagande	14
Miljökrav, djurskydd, kvalitetskrav	16
Utskottets ställningstagande	21
Mindre företag, närproducerat	22
Utskottets ställningstagande	24
Utmaningsrätt	24
Utskottets ställningstagande	26
Uteslutning av skatteplanerande företag	27
Utskottets ställningstagande	29
Krav på kompetens, rättegångskostnader, uppföljning	30
Utskottets ställningstagande	33
Hälso- och sjukvård	33
Utskottets ställningstagande	35
Tröskelvärde för direktupphandling	35
Utskottets ställningstagande	36
Telefonitjänster	36
Utskottets ställningstagande	37
Reservationer	38
1. Kollektivavtal, socialt företagande m.m., punkt 1 (S, V)	38
2. Kollektivavtal, socialt företagande m.m., punkt 1 (MP)	39
3. Miljökrav, djurskydd, kvalitetskrav, punkt 2 (S)	40
4. Miljökrav, djurskydd, kvalitetskrav, punkt 2 (MP)	41
5. Miljökrav, djurskydd, kvalitetskrav, punkt 2 (SD)	42
6. Miljökrav, djurskydd, kvalitetskrav, punkt 2 – motiveringen (V)	43
7. Mindre företag, närproducerat, punkt 3 – motiveringen (V)	43
8. Telefonitjänster, punkt 9 (SD)	44
Särskilda yttranden	45
1. Kollektivavtal, socialt företagande m.m., punkt 1 (V)	45
2. Mindre företag, närproducerat, punkt 3 (V)	45
3. Uteslutning av skatteplanerande företag, punkt 5 (V)	45
4. Tröskelvärde för direktupphandling, punkt 8 (V)	45
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	47
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2012	47

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Kollektivavtal, socialt företagande m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2012/13:Fi210 av Penilla Gunther (KD),

2012/13:Fi226 av Mats Pertoft (MP),

2012/13:Fi229 av Suzanne Svensson m.fl. (S),

2012/13:Fi246 av Rickard Nordin (C),

2012/13:Fi259 av Kurt Kvarnström och Roza Güclü Hedin (båda S),

2012/13:Fi261 av Monica Green (S),

2012/13:Fi272 av Lars Johansson och Gunilla Carlsson i Hisings Backa (båda S),

2012/13:Fi277 av Jan-Olof Larsson och Catharina Bråkenhielm (båda S) yrkandena 1–3,

2012/13:Fi289 av Marie Granlund m.fl. (S) yrkandena 1 och 2,

2012/13:So269 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 1,

2012/13:Ub286 av Börje Vestlund m.fl. (S) yrkande 1,

2012/13:Ub477 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 5,

2012/13:N349 av Christer Adelsbo m.fl. (S) yrkande 4 och

2012/13:A386 av Gunvor G Ericson m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5.

Reservation 1 (S, V)

Reservation 2 (MP)

2. Miljökrav, djurskydd, kvalitetskrav

Riksdagen avslår motionerna

2012/13:Fi207 av Ann-Kristine Johansson (S),

2012/13:Fi209 av Sten Bergheden (M) yrkande 3,

2012/13:Fi236 av Lars Beckman (M),

2012/13:Fi244 av Olle Thorell (S),

2012/13:Fi247 av Åsa Torstensson och Annika Qarlsson (båda C),

2012/13:Fi290 av Olle Thorell (S),

2012/13:Fi294 av Cecilia Widegren (M),

2012/13:T510 av Helena Leander m.fl. (MP) yrkande 4,

2012/13:MJ229 av Jan Lindholm (MP) yrkande 2,

2012/13:MJ333 av Richard Jomshof och Carina Herrstedt (båda SD) yrkande 5,

2012/13:MJ425 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 6 och

2012/13:MJ455 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 13.

Reservation 3 (S)

Reservation 4 (MP)

Reservation 5 (SD)

Reservation 6 (V) – motiveringen

3. Mindre företag, närproducerat

Riksdagen avslår motionerna

2012/13:Fi209 av Sten Bergheden (M) yrkande 1,

2012/13:Fi240 av Anna Steele (FP) och

2012/13:Fi260 av Kurt Kvarnström och Carin Runeson (båda S).

Reservation 7 (V) – motiveringen

4. Utmaningsrätt

Riksdagen avslår motionerna

2012/13:Fi228 av Hans Backman (FP),

2012/13:Fi293 av Anne Marie Brodén och Finn Bengtsson (båda M)
och

2012/13:Fi304 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M).

5. Uteslutning av skatteplanerande företag

Riksdagen avslår motion

2012/13:Fi249 av Annika Lillemets m.fl. (MP) yrkandena 1–5.

6. Krav på kompetens, rättegångskostnader, uppföljning

Riksdagen avslår motionerna

2012/13:Fi209 av Sten Bergheden (M) yrkande 2,

2012/13:Fi215 av Annika Eclund (KD),

2012/13:Fi218 av Mats Odell (KD) och

2012/13:Fi231 av Jessica Polfjärd (M).

7. Hälsa- och sjukvård

Riksdagen avslår motion

2012/13:So592 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) yrkande 2.

8. Tröskelvärde för direktupphandling

Riksdagen avslår motion

2012/13:Fi245 av Rickard Nordin (C).

9. Telefonitjänster

Riksdagen avslår motion

2012/13:Fi223 av Mikael Jansson (SD).

Reservation 8 (SD)

Stockholm den 29 januari 2013

På finansutskottets vägnar

Anna Kinberg Batra

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anna Kinberg Batra (M), Pia Nilsson (S), Peder Wachtmeister (M), Jörgen Hellman (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Maryam Yazdanfar (S), Carl B Hamilton (FP), Per Åsling (C), Marie Nordén (S), Staffan Anger (M), Per Bolund (MP), Anders Sellström (KD), Sven-Olof Sällström (SD), Ulla Andersson (V), Jörgen Andersson (M), Sven-Erik Bucht (S) och Adnan Dibrani (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlas 48 motionsyrkanden som gäller offentlig upphandling från den allmänna motionstiden hösten 2012. Motionsyrkandena rör bl.a. frågor om kollektivavtal, miljöhänsyn, utmaningsrätt, mindre företag och hälso- och sjukvården. En sammanställning över behandlade förslag finns i bilaga 1.

Flera av motionerna behandlas relativt översiktligt mot bakgrund av att utskottet tidigare och senast våren 2012 utförligt behandlat de aktuella frågorna (bet. 2011/12:FiU32).

Utskottets överväganden

Kollektivavtal, socialt företagande m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden i frågor om kollektivavtal, kollektivavtalsenliga villkor, ungdoms- och lärlingsklausuler och tilläggsdirektiv till Upphandlingsutredningen. Utskottet finner att det är lämpligt att invänta kommande förslag på nya direktiv om offentlig upphandling och Upphandlingsutredningens slutbetänkande.

Jämför reservationerna 1 (S, V) och 2 (MP) samt särskilt yttrande 1 (V).

Motionerna

I motion 2012/13:Fi210 av Penilla Gunther (KD) anføres att Kristdemokraterna anser att det är mycket viktigt att fler personer med funktionsnedsättningar kommer ut på arbetsmarknaden. Ett sätt att åstadkomma detta är att använda möjligheten till upphandlingar med sociala hänsyn. Kommunerna har ett ansvar för meningsfull sysselsättning för flera grupper enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service (LSS).

Motionären konstaterar att kommunernas kostnader för försörjningsstöd har ökat. Närmare 40 procent av dem som har försörjningsstöd står utan arbete men har också stora behov av socialt stöd. Om dessa personer i högre grad kommer ut i arbetslivet finns det stora ekonomiska vinster för kommunerna och stora mänskliga vinster för individerna att uppnå. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen att sociala kriterier för att anställa personer med funktionsnedsättningar ska användas i högre grad än i dag vid offentliga upphandlingar.

I motion 2012/13:Fi226 av Mats Pertoft (MP) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen att den bör utreda om det är möjligt att införa ett system där ideella och sociala organisationer som deltar i upphandlingar ska kunna räkna sitt ideella engagemang som en faktor som kommer organisationerna till godo i upphandlingen. I dag deltar många ideella och sociala organisationer i offentliga upphandlingar. Upphandlingarna sker enligt regelverket men det är mycket svårt att klart definiera det lilla extra som det ideella engagemanget i verksamheten kan bidra med. Sådana faktorer går utöver det som kan beskrivas i upphandlingsformulären. Samtidigt höjer det kvaliteten i verksamheten. Vid summeringen av poäng eller andra system som används för att räkna fram vem som bäst uppfyller upphandlingskraven borde det, enligt motionären, ge de ideella och sociala verksamheterna en bonuspoäng.

I motion 2012/13:Fi229 av Suzanne Svensson m.fl. (S) anförts att ungdomsarbetslösheten är ett av våra största samhällsproblem och att det är ett slöseri med unga som inte kommer in på arbetsmarknaden och lär sig arbetslivets villkor. Antalet arbetslösa lärlingar i byggbranschen är i dag ca 4 900 stycken. Den offentliga verksamheten, som kommun, landsting och stat samt dess bolag, är stora beställare av byggtjänster. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen som sin mening att det införs lärlingsklausuler vid offentlig upphandling där så är möjligt.

I motion 2012/13:Fi246 av Rickard Nordin (C) anförts att det offentliga ofta uppmanar invånarna i Sverige att nyttja sin konsumentmakt samtidigt som denna konsumentmakt knappt alls nyttjas när stat, landsting och kommuner upphandlar. Ett golv i alla offentliga upphandlingar bör vara ILO:s åtta kärnkonventioner om förbud mot slavarbete, barnarbete och diskriminering samt rätten att organisera sig. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

I motion 2012/13:Fi259 av Kurt Kvarnström och Roza Güclü Hedin (båda S) anförts att offentlig upphandling uppskattas omsätta mellan 16 och 18 procent av BNP årligen. Enligt motionärerna använder svenska politiker försiktighetsprincipen vid offentlig upphandling, vilket innebär att lägst anbud får jobbet. Motionärerna hävdar att det medför att det i upphandlingarna döljs en hel del svart verksamhet. Fackföreningarna ser ett ökande problem med kriminell verksamhet i samband med offentligt upphandlade jobb. Riksdagen bör därför ge regeringen till känna att lagen om offentlig upphandling (LOU) bör ses över så att det framgår att avtalsenliga löner och svenska kollektivavtal ska gälla för alla som utför arbete på den svenska arbetsmarknaden. Regeringen bör även driva den frågan inom EU.

I motion 2012/13:Fi261 av Monica Green (S) föreslås att riksdagen gör ett tillkännagivande för regeringen om vikten av etiska regler vid offentliga upphandlingar. Motionären påpekar att det vid upphandlad verksamhet i Sverige förekommer stora brister och dåliga arbetsvillkor för gästande arbetstagare, bl.a. vid transporter. I en del av dessa fall utnyttjas utländska tjänsteföretag som inte behöver följa samma regler som företag som är etablerade i Sverige. Det har t.ex. framkommit att lönerna till arbetstagare i sådana företag bara uppgår till hälften av den lön som normalt utbetalas för samma arbete. Arbetsmiljön är i många fall dålig och olycksfallsfrekvensen är hög. Enligt motionären är det oacceptabelt att stat, kommun och landsting bidrar till lönedumpning och en försämring av arbetsvillkoren. Vid upphandling och avtal borde det därför ställas krav på att kollektivavtalsenliga villkor för arbete ska gälla för entreprenörer och hela underleverantörskedjan. Kravet ska gälla för alla arbetare, oavsett om de bor i Sverige eller arbetar här tillfälligt.

I motion 2012/13:Fi272 av Lars Johansson och Gunilla Carlsson i Hisings Backa (båda S) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att lagstiftningen bör ändras så att kommuner kan ställa

krav på närproducerat, e-märkning och kollektivavtal vid upphandling av varor och tjänster. Dagens lagstiftning ger, enligt motionärerna, begränsade möjligheter till detta eftersom det i första hand handlar om lägsta pris på anbuden. Lagen bör arbetas om så att Sverige maximalt kan ta till vara den flexibilitet som EU-rätten medger. Det gäller exempelvis etiska, sociala och miljömässiga krav vid upphandling av både varor och tjänster. Andra EU-länder – Tyskland, Frankrike, Danmark, Finland – visar att det finns möjligheter att med stöd av upphandlingsdirektiven ställa tämligen långtgående krav på dessa områden. Det gäller även att inom vad som i EU-rätten kallas oprioriterade områden, dvs. vård, skola och omsorg, på olika sätt begränsa upphandling till eller favorisera icke-vinstdrivna associationsformer.

I motion 2012/13:Fi277 av Jan-Olof Larsson och Catharina Bråkenhielm (båda S) yrkandena 1–3 föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att staten och statliga myndigheter vid offentlig upphandling av tjänster ska kräva att levererande företag vid utförande av upphandlat arbete följer grundläggande villkor i tillämpligt branschavtal. Dessutom bör särskilda upphandlingsvillkor utformas som försvårar svart verksamhet. Vidare bör bristande uppfyllelse av avtalsvillkoren utgöra skadestånds- och hävningsgrund för avtalen. Enligt uppgifter som motionärerna har fått från Skatteverket omsätter svart arbetskraft årligen 66 miljarder kronor i Sverige. Konsekvenserna är kostsamma, både för samhället och individer: Seriösa företag blir utkonkurrerade eller tvingas jobba svart, samhället förlorar skatteinkomster, arbetstagarnas löner pressas ned och många tvingas bli ekonomiska brottslingar genom skattefusk. Dessutom menar motionärerna att tung brottslighet ofta följer i svartjobbets kölvatten, vilket skapar rättsosäkerhet för medborgarna.

Motionärerna konstaterar att regelverket för offentliga upphandlingar numera ser likadant ut inom hela EU, vilket i viss mån begränsar vilka krav som kan ställas. Detta exemplifierades i det s.k. Vaxholmsmålet från 2004, där fackförbundet Byggnads (avdelning 1) yrkade att det lettiska byggföretaget Laval un Partneri Baltic Bygg AB skulle teckna ett svenskt kollektivavtal. Företaget tecknade ett lettiskt kollektivavtal som inte motsvarade det svenska. Byggnads försatte då arbetsplatsen i blockad. Efter stämning dömde EG-domstolen i december 2007 till fördel för det lettiska företaget. "Vita jobb" är ett upphandlingsverktyg som utvecklats av fackförbund inom de branscher som oftast drabbas av svartarbete. Verktyget är anpassat efter EU-rätten. I specifikationerna av upphandlingens krav på leverantören, utvärderingsgrunder, social hänsyn, miljöhänsyn osv. ställs också krav på att det levererande företaget vid utförande av upphandlat arbete följer grundläggande villkor i tillämpligt branschavtal. Bland de särskilda upphandlingsvillkoren ställs alltså krav på kollektivavtalsenliga villkor, däremot inte på kollektivavtal, skriver motionärerna. Det måste finnas en hänvisning till utvalda bestämmelser i gällande kollektivavtal. Om upphandlaren ställer särskilda kontraktvillkor är denne också skyldig att

kontrollera att de efterföljs. Verket för upphandling som kallas "Vita jobb" är en beprövad modell som utvecklats tillsammans med jurister i Stockholms stad och som redan i dag används i t.ex. Malmö stad. Det är enligt motionärerna hög tid att staten utnyttjar möjligheten att på ett ansvarsfullt sätt använda offentliga upphandlingar av tjänster som ett medel för att främja sund konkurrens och förhindra social dumpning.

I motion 2012/13:Fi289 av Marie Granlund m.fl. (S) yrkande 1 anförs att Sverige är ett av de länder som är sämst på att ställa sociala krav vid upphandling trots att långtgående möjligheter finns enligt EU:s regelverk. De 500–600 miljarder kronor som den offentliga upphandlingen uppgår till i Sverige skulle enligt motionärerna kunna användas mycket effektivare om de nyttjades för att även uppfylla en rad sociala villkor, såsom anställningar av långtidsarbetslösa, fler lärlingsplatser, tryggare anställningar genom krav på kollektivavtal, särskilda miljökrav etc. Redan i dag är många kommuner redo att gå längre i sina krav för att fylla den offentliga upphandlingen med fler dimensioner än bara "lägsta pris". Det finns formulerade krav om fair trade, miljömärkning m.m. Enligt motionärerna visar all forskning att dessa krav blir meningslösa om de inte följs upp och om kontraktsvillkoren inte kontinuerligt kontrolleras. Det är dock sällan kommuner utdelar viten eller upphäver upphandlingen på grund av kontraktsbrott. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen att det bör utredas vad social hänsyn i offentliga upphandlingar mer precist ska innebära, och att det bör föreslås modeller som kommunerna ska använda i arbetet med att ta social hänsyn till vid offentliga upphandlingar.

I kommittémotion 2012/13:So269 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 1 föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen att Upphandlingsutredningen bör ges ett tilläggsdirektiv om utökade krav på tillgänglighet vid offentlig upphandling. Tillgänglighet är en fråga om att ge alla medborgare samma demokratiska rättigheter och möjligheter i samhället. Att göra arbetsplatser, bostäder, transporter och offentliga lokaler tillgängliga skulle öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta i utbildningar, i arbetslivet och i samhällslivet som helhet. Ett sätt att påskynda tillgänglighetsanpassningen i den privata sektorn är att se till att det ställs krav på tillgänglighet i all offentlig upphandling. I dag går det att ställa krav på tillgänglighet i de tekniska specifikationerna vid upphandling av byggentreprenader och byggkoncessioner samt varor och tjänster. Motionärerna anser att LOU måste kompletteras med en bestämmelse så att det också blir möjligt att ställa krav på tillgänglighet vid upphandling av tjänster och system för information och kommunikation. Dessutom bör det också vara obligatoriskt att lämna information om den upphandlade varans eller tjänstens tillgänglighet.

I motion 2012/13:Ub286 av Börje Vestlund m.fl. (S) yrkande 1 föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen att all skattefinansierad upphandling av bl.a. byggnader och anläggningar ska innehålla en ungdoms- och lärlingsklausul. Av ca 5 500 avgångselever 2011 inom gymnasieskolans

bygg- och anläggningsprogram hade i november 2011 endast omkring 1 350 elever anmälts som nyanställda lärlingar av företagare i branschen. Var finns de övriga drygt 1 400 avgångseleverna frågar sig motionärerna? Hur många av dessa elever har lämnat skolan med underkända betyg i kärnämnen? Hur många deltar i aktiviteter som är godkända av Arbetsförmedlingen och som har som mål att eleverna ska fullfölja en utbildning och få yrkesbevis? Om det funnits en ungdoms- eller lärlingsklausul i den skattefinansierade upphandlingen hade troligen en stor del av ungdomsarbetslösheten försvunnit. Att detta inte har skett är enligt motionärerna upprörande.

I kommittémotion 2012/13:Ub477 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 5 föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att staten vid offentlig upphandling bör ställa krav på att ta in lärlingar där det är lämpligt. Staten behöver enligt motionärerna gå in och ta ett större ansvar för ungdomarna från de yrkesförberedande programmen än vad man gör i dag.

I motion 2012/13:N349 av Christer Adelsbo m.fl. (S) yrkande 4 föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att LOU inte är lämplig att tillämpa för socialt företagande. Det är enligt motionärerna viktigt att försäkra sig om att LOU inte tolkas på ett sätt som är ogynnsamt för små kooperativa företag och att okunskap om socialt företagande inte utgör ett hinder för deras möjligheter. Regelverket bör ändras så att upphandlingen utifrån sociala hänsyn inte bara bör, utan ska, prövas. Ett arbete med att formulera sociala kriterier bör påbörjas snarast i sådana former att den sociala ekonomin garanteras medverkan. Arbetet bör ha särskilt fokus på kriterier för inkludering i arbetslivet. Motionärernas grundinställning är dock att LOU inte är tillämplig inom vård, omsorg och sociala tjänster och därmed inte heller när det gäller socialt företagande.

I kommittémotion 2012/13:A386 av Gunvor Gericson m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5 föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att det bör ställas krav på jämställdhet vid offentlig Upphandling och att Upphandlingsutredningen ska ges ett tilläggsdirektiv om jämställdhet. Motionärerna pekar på att det numera är tillåtet att exempelvis formulera upphandlingskrav för social hänsyn. Detta framgår av Europeiska kommissionens meddelande Socialt ansvarsfull upphandling – en handledning till sociala hänsyn i offentlig upphandling, där socialt ansvarstagande i offentlig upphandling definieras. Genom att ställa krav på miljöhänsyn och sociala hänsyn vid upphandling kan det enligt motionärerna skapas ett mer rättvist, jämställt och hållbart samhälle. Kommuner, landsting och staten inte bara bör, utan ska, beakta miljöhänsyn och sociala hänsyn vid upphandling, exempelvis genom att ställa krav på att leverantören ska arbeta aktivt med jämställdhet.

Tidigare behandling

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motioner om kollektivavtal och frågan om ratificering av ILO:s konvention 94. I utskottets betänkande 2011/12:Fi32 avstyrkte utskottet motionsyrkandena med motiveringen att utskottet inte ansåg att det var lämpligt att ta initiativ i frågan om att ställa krav på kollektivavtal vid upphandling eftersom sådana krav vid domstolsprövning har ansetts strida mot både de svenska upphandlingsbestämmelserna och EU-rätten. Ett sådant krav skulle dessutom utestänga en stor andel av de små och medelstora företagen från att delta i upphandlingar.

Frågan om svensk ratificering av ILO:s konvention 94 behandlas visserligen inte i detta motionsbetänkande, men som information kan nämnas att frågan behandlades av utskottet i betänkande 2010/11:FiU29. Utskottet ansåg då att frågan om ratificering av ILO-konventionen hade ett tydligt samband med frågan om krav på kollektivavtal vid upphandling. Utskottet ansåg att det inte var lämpligt att vidta åtgärder för att ratificera konventionen. Som skäl angav utskottet att det råder en osäkerhet om förhållandet mellan konventionens regler och EU-rätten och att arbetsmarknadsutskottet har avstyrkt motioner om en svensk ratificering av ILO:s konvention 94 med hänvisning till den rådande osäkerheten.

Arbetsmarknadsutskottet behandlade i betänkande 2010/11:AU3 ett motionsyrkande om möjligheten att ställa krav på villkor i enlighet med svenska kollektivavtal vid all offentlig upphandling och föreslog ett tillkännagivande till regeringen om detta. Riksdagen röstade ja till att det vid offentliga upphandlingar bör vara möjligt att ställa högre krav på arbetsmiljöhänsyn och villkor i enlighet med svenska kollektivavtal.

När det gäller sociala kriterier och företagande anförde utskottet i betänkande 2011/12:FiU32, liksom tidigare, att redan nuvarande lagstiftning gjorde det möjligt att ställa krav av social karaktär vid upphandlingar. Den lagstiftning om nya rättsmedel på upphandlingsområdet som trädde i kraft 2010 innebär enligt utskottet att denna möjlighet ytterligare tydliggjorts.

Kompletterande uppgifter

Frågan om krav på kollektivavtal har prövats rättsligt och har enligt förvaltningsdomstolar ansetts strida mot upphandlingsreglerna (se t.ex. mål 2434-05 från Länsrätten i Hallands län). Även EU-domstolen har prövat tillåtligheten av vissa krav på kollektivavtal vid upphandling i det s.k. Ruffertmålet (mål C-346/06). Domstolen fann att sådana krav stred mot gemenskapsrätten.

Regeringen beslutade den 9 september 2010 att ge en särskild utredare i uppdrag att utvärdera upphandlingsregelverket ur ett ekonomiskt och samhällspolitiskt perspektiv.¹ Syftet är att utreda om upphandlingsreglerna i tillräcklig utsträckning möjliggör för upphandlande myndigheter och enheter att göra goda ekonomiska affärer genom att tillvarata konkurrensen på

¹ Dir. 2010:86 Upphandlingsutredningen.

marknaden och samtidigt använda sin köpkraft till att förbättra miljön, ta sociala och etiska hänsyn samt verka för ökade affärsmöjligheter för små och medelstora företag. Utredaren ska ta fram underlag för eventuella regleringsändringar och föreslå andra nödvändiga åtgärder inom det aktuella området. Vidare ska utredaren se över systemet för insamling av upphandlingsstatistik och vilka uppgifter som ska samlas in. Syftet med statistikuppdraget är framför allt att förbättra möjligheterna till att prognostisera effekterna av reformer samt förbättra möjligheterna att följa upp och utvärdera den upphandlingspolitik som förs inom EU och i Sverige. Uppdraget ska genomföras på ett utåtriktat sätt i kontakt med statliga myndigheter, kommuner, landsting, arbetsmarknadens parter, företag och intresseorganisationer. Uppdraget ska redovisas den 5 mars 2013.

I november 2011 presenterade utredningen ett delbetänkande². Utredningen anser att det finns utrymme att ställa krav på minimilöner, arbetsvillkor, arbetsmiljö samt att ILO:s kärnkonventioner följs vid offentliga upphandlingar. Sådana krav utformas lämpligen som särskilda kontraktsvillkor. Utredningen bedömer också att det finns behov av upphandlingsstödjande åtgärder på området. Utredningen överväger vidare att föreslå att upphandlingsdirektivets bestämmelser om reserverade kontrakt till skyddade verkstäder eller program för skyddade anställningar införs. Dessutom anser utredningen att det behövs en närmare analys av vad EU-domstolens praxis innebär för möjligheterna att i upphandlingar ställa miljökrav och sociala krav som går längre än EU-rättsliga minimiregleringar och harmoniserande lagstiftning.³

Miljöstyrningsrådet har tagit fram en vägledning för sociala och etiska krav i offentlig upphandling. Rådet arbetar även med andra former av stöd som t.ex. utbildningar, konferenser och seminarier. Som exempel kan nämnas att det finns en webbaserad utbildning och helpdesk på rådets webbplats.

Europeiska kommissionen publicerade 2010 en handbok för hur man kan ta sociala hänsyn vid upphandlingar enligt direktiv 2004/18/EG av den 31 mars 2004 om samordning av förfarandena vid offentlig upphandling av byggtreprenader, varor och tjänster.

Europeiska kommissionen presenterade i december 2011 förslag till tre nya direktiv på upphandlingsområdet.⁴ Förslagen innebär bl.a. att det ska vara möjligt att utesluta leverantörer som bryter mot EU-rättsliga krav på det sociala området och inom arbets- och miljörätten samt en skyldighet att utesluta anbud som är onormalt låga på grund av överträdelser av unionens lagstiftning inom de nämnda områdena. Dessa förslag är för närva-

² SOU 2011:73 På jakt efter den goda affären – analys och erfarenheter av den offentliga upphandlingen.

³ SOU 2011:73, s. 20 f.

⁴ KOM(2011) 895 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om upphandling av enheter som är verksamma på områdena vatten, energi, transporter och posttjänster. KOM(2011) 896 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om offentlig upphandling. KOM(2011) 897 Förslag till Europaparlamentets och rådet direktiv om tilldelning av koncessioner.

rande föremål för förhandlingar, och subsidiaritetsprövningar har genomförts i de nationella parlamenten. EU-parlamentet väntas rösta om förslagen under 2013.

Lagen om offentlig upphandling (LOU)

I 6 kap. 12 § LOU anges att en upphandlande enhet i förfråganunderlaget får upplysa om hos vilka organ en anbudssökande eller anbudsgivare kan få information om de bestämmelser om beskattning, miljöskydd, arbetarskydd och arbetsvillkor som kommer att gälla vid de tjänster eller byggtreprenader som ska omfattas av kontraktet. Om den upphandlande enheten lämnar sådana upplysningar om arbetarskydd och arbetsvillkor ska den begära att den anbudssökande bekräftar att hänsyn tagits till bestämmelserna om sådana villkor vid utformningen av anbudet.

I 6 kap. 13 § LOU anges att en upphandlande myndighet får ställa särskilda sociala, miljömässiga och andra villkor för hur ett kontrakt ska fullgöras. Dessa villkor ska anges i annonsen om upphandling eller i förfråganunderlaget.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet erinra om att reglerna om offentlig upphandling finns till för att garantera att konsumenternas och skattebetalarnas pengar används på det mest effektiva sättet, att den offentliga sektorns totala kostnader hålls nere och att kostnadsmedvetenheten främjas i staten och i kommunerna. En sådan strikt inriktning främjar även konkurrens på lika villkor och motverkar riskerna för korruption. Samtidigt är det också viktigt att det finns möjlighet att exempelvis ta hänsyn till väldefinierade sociala och miljömässiga faktorer vid offentliga upphandlingar. Det bör dock göras utan att undergräva upphandlingsreglernas uppgift att skydda skattebetalarnas intresse av ett effektivt resursanvändande och kostnadsmedvetenhet inom den offentliga förvaltningen.

Värt att påpeka i detta sammanhang är att de svenska företagen i många fall har huvuddelen av sin marknad i andra länder och att det därför är viktigt att värna de nuvarande EU-reglerna om offentlig upphandling och att de tillämpas på lika villkor. Dessa regler bygger på EU-rätten och återfinns även inom ramen för Världshandelsorganisationens (WTO) bestämmelser. Reglerna har som målsättning att värna den fria och lika konkurrensen. Till grund för regelverket för offentlig upphandling ligger fem principer som är desamma inom hela EU. De handlar om icke-diskriminering, likabehandling, öppenhet, proportionalitet samt ömsesidigt erkännande. Utskottet konstaterar att Sverige varken kan eller bör söka ändra dessa regler. Om det införs för många undantag på området finns det risk för att den fria och lika konkurrensen undergrävs.

Sverige, som är ett starkt exportberoende land, behöver vara öppet för handel över gränserna och så långt som möjligt försäkra sig om att svenska företag på ett icke-diskriminerande sätt har tillträde även till andra länders offentliga upphandling. Exempelvis regleras frågor om arbetsvillkor olika i olika länder. I Sverige görs det självständigt från staten av arbetsmarknadens parter genom kollektivavtal. I andra länder finns andra sätt att reglera motsvarande frågor.

Utskottet vidhåller sin ståndpunkt att det inte är lämpligt att ta något initiativ till att införa krav på kollektivavtal i den svenska upphandlingslagstiftningen. En anledning är att frågan har prövats rättsligt och har ansetts strida mot såväl de svenska upphandlingsreglerna (se t.ex. mål 2434-05 från Länsrätten i Hallands län) som EU-rätten (se det s.k. Ruffertmålet, mål C346/06).

Dessutom, och bortsett från rådande rättsläge, skulle ett sådant krav enligt utskottet kunna utestänga en mycket stor andel av de små och medelstora företagen i Sverige från att delta i svenska offentliga upphandlingar. Upphandlingslagstiftningen upplevs redan i dag som krånglig av små och medelstora företag, med sina kostnader för offerter som av småföretagaren måste ställas mot osäkerhet om chansen att i slutändan få en order. Krav på kollektivavtal skulle därför kunna försvåra för utvecklingen av och tillväxten i de lokala ekonomierna där små och medelstora företag ofta har en stor betydelse. En diskriminering av småföretag skulle dessutom strida mot syftet med de förslag som kommissionen har tagit fram för att underlätta för små och medelstora företag att delta i offentliga upphandlingar. Utskottet vidhåller sin uppfattning att det är en önskvärd inriktning att i stället underlätta för dessa företag att delta på lika villkor i offentliga upphandlingar.

Arbetsmiljön och övriga arbetsvillkor har stor betydelse för att Sverige ska kunna nå inte bara full sysselsättning utan även god sysselsättning. Arbetsvillkoren ska främja ett långsiktigt hållbart arbetsliv som gör det möjligt för så många som möjligt att träda in, utvecklas och kvarstå på arbetsmarknaden. Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning att den nuvarande lagstiftningen redan gör det möjligt att ställa olika krav av social karaktär i upphandlingsunderlaget och vill dessutom påminna om att Upphandlingsutredningen för tillfället ser över behovet av eventuella ytterligare åtgärder när det exempelvis gäller sociala hänsyn.

Angående förslaget om att införa s.k. ungdoms- och lärlingsklausuler vid offentlig upphandling av byggnader och anläggningar anser utskottet att det är värdefullt att invänta vad Upphandlingsutredningen kommer fram till i sitt slutbetänkande.

Även när det gäller yrkandet om att ge Upphandlingsutredningen ett tilläggsdirektiv om utökade krav på tillgänglighet vid upphandling av tjänster och system för information och kommunikation anser utskottet att det finns skäl att invänta Upphandlingsutredningens slutbetänkande. Detsamma gäller förslaget om att ge utredningen ett tilläggsdirektiv om jämställdhet.

Utskottet avstyrker därmed de aktuella motionerna.

Miljökrav, djurskydd, kvalitetskrav

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om miljökrav, djurskydd och kvalitetskrav. Utskottet anser att det finns skäl att invänta de förslag som håller på att utarbetas inom EU och på nationell nivå.

Jämför reservationerna 3 (S), 4 (MP), 5 (SD) och 6 (V).

Motionerna

I motion 2012/13:Fi207 av Ann-Kristine Johansson (S) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen att LOU ska gynna miljö, djurskydd och högt ställda sociala krav. Motionären skriver att offentlig upphandling kan spela stor roll när det gäller att göra det möjligt för landets kommuner att ställa höga krav på produktionen av de livsmedel som upphandlas offentligt. Dagens rättsosäkra läge innebär, enligt motionären, att svenska offentliga upphandlare inte har någon möjlighet att svara på sina medborgares önskemål om att animaliska livsmedel ska komma från djur som har haft ett drägligt liv. Kommunernas upphandlare ska kunna kräva att den mat de köper produceras enligt högt ställda djurskydds- och miljökrav som ligger i nivå med den svenska lagstiftningen. De ska kunna vara säkra på att livsmedlen kontrolleras för såväl salmonella som antibiotika. Därför menar motionären att det behövs en tydlighet i lagstiftningen om att krav på djurskydd, god miljö och socialt ansvarstagande kan ställas i all offentlig upphandling.

I motion 2012/13:Fi209 av Sten Bergheden (M) yrkande 3 föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att mat som köps in av svenska offentliga inrättningar bör uppfylla kraven i svensk lagstiftning. En uppföljning av att matleveranserna verkligen följer inköpskraven kan genomföras och samordnas mellan kommuner för att klaras av praktiskt och ekonomiskt. Kommunerna kan även ha aktuella inköspolicier. En förbättrad livsmedelsupphandling kan enligt motionären bl.a. öka kvaliteten på mat som serveras på offentliga inrättningar.

I motion 2012/13:Fi236 av Lars Beckman (M) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen att den bör överväga möjligheterna till en översyn av hur man kan säkerställa att tydliga krav ställs på trafiksäkerhet när den offentliga sektorn upphandlar resor för funktionshindrade, exempelvis av CSN, i enlighet med de upphandlingar som landstingen och kommunerna gör. CSN upphandlar ca 6 800 resor varje läsår för ungdomar som är i behov av riksfärdtjänst för sin skolgång i gymnasiet. En utredning som riksdagens utredningstjänst har gjort på motionärens uppdrag visar att CSN inte har ställt några krav på trafiksäkerheten i upphandlingen. Reger-

ingen bör överväga möjligheterna till en översyn av hur man kan säkerställa att tydliga krav ställs på trafiksäkerhet när den offentliga sektorn upphandlar samhällsbetalda transporter.

I motion 2012/13:Fi244 av Olle Thorell (S) föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att den bör ändra regelverket så att det blir tydligt att en upphandlande myndighet ska ställa krav på miljöhänsyn vid kommunala upphandlingar. Lagen är i dag formulerad så att det framgår att man kan ställa dessa krav. Kraven ska dessutom, enligt motionären, inte bara gälla de färdiga produkterna eller tjänsterna utan även miljöeffekterna under hela upphandlingskedjan. På detta sätt medverkar offentliga myndigheter till att driva på en teknisk utveckling och skapa konkurrenskraft.

I motion 2012/13:Fi247 av Åsa Torstensson och Annika Qarllsson (båda C) föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att den bör se över den aktuella lagstiftningen som styr offentlig upphandling. Sveriges riksdag har beslutat om vad som förmodligen är världens hårdaste djurskydds- och miljölagstiftning. Obedövad slakt sker dock regelmässigt och i stor omfattning i många av de länder som Sverige importerar kött ifrån. Sverige är enligt motionärerna ensamt om att ställa krav på betesgång. I de flesta länder saknas den möjligheten. Exemplet är många på vad som skiljer svensk djurhållning från djurhållningen i majoriteten av de länder som Sverige importerar livsmedel ifrån. Exemplet talar till Sveriges fördel. Sverige som ska följa LOU när det gäller livsmedel har inga krav på sig att ta djurskydds- och miljöhänsyn. Detta ger snedkonkurrens för det svenska jordbruket. Djur- och miljöskyddet kostar initialt men för folkhälsan sker stora vinster. Sveriges hårda syn på bl.a. salmonella räddar liv. Ekologiska importerade produkter behöver inte vara producerade med djurskydds krav. Att en produkt är ekologisk betyder att handelsgödsel och kemikalier inte har tillförts jorden om inte producenten är med i en certifierande organisation som ställer högre krav. I Sverige får maximalt 22 kg fosfor och 175 kg kväve från stallgödsel spridas per hektar och år. Vissa EU-länder har dispens för 250 kg kväve. Enligt motionärerna måste det ställas samma djurskydds- och miljökrav på den mat som upphandlas till de offentliga köken i Sverige, oavsett var den kommer ifrån, som riksdagen ställer på den svenskproducerade maten.

I motion 2012/13:Fi290 av Olle Thorell (S) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen att den bör införa regler för offentlig upphandling som innebär att man ska ta hänsyn till de befintliga miljömärkningssystemen vid inköp av hotade fiskarter. Enligt motionären ligger drygt 60 procent av de studerade fiskbestånden under den kritiska nivån då arterna börjar växa till igen. Detta betyder enligt motionären att drygt tre femtedelar av världens fiskbestånd är fullt utnyttjade eller hotas av överfiskning. Motionären menar att frågan om att återställa balansen inte bara är en fråga om människans önskan att kunna äta fisk även i framtiden utan

också är viktig för hela den biologiska mångfalden. Motionären anser att staten borde vara ett föredöme och att hotade fiskarter inte bör få köpas in av staten och i myndigheters verksamhet.

I motion 2012/13:Fi294 av Cecilia Widegren (M) föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att den bör se över LOU för att göra det möjligt att beakta svenska produktionsregelverk vid upphandling av livsmedel. Sverige ställer höga krav på djuruppfödare. Detta är bra eftersom det bidrar till god djuromsorg, kvalitet och livsmedelssäkerhet. I stat, kommun och landsting ställs inte krav på att leverantörerna ska leva upp till den svenska djurskyddslagstiftningen. Svenska leverantörer har därför, menar motionären, sämre konkurrensvillkor när det offentliga upphandlar. Kommunerna saknar möjlighet att erbjuda svenskproducerad mat till bl.a. skolor och äldreboenden samtidigt som kommunerna ställer krav på att uppfödare i kommunerna ska följa svensk lagstiftning.

I kommittémotion 2012/13:T510 av Helena Leander m.fl. (MP) yrkande 4 föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen att det bör ställas funktionella (hårdare) krav på entreprenörer vid offentlig upphandling. Kraven ska styra mot minskad klimatpåverkan och energianvändning.

I motion 2012/13:MJ229 av Jan Lindholm (MP) yrkande 2 föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen att den s.k. SIN-listan (Substitute It Now) bör användas som en metod vid teknikupphandling för att påskynda utbytet av skadliga kemikalier mot mindre skadliga. Motionären påpekar att en konkret metod i arbetet med att minimera skadliga kemikaliers förekomst i vårt vardagsliv, i miljön och i våra kroppar är att organisera kraftfulla och medvetna kundgrupper som ställer krav på de produkter som de efterfrågar utöver det som marknaden redan erbjuder. Metoden kan, enligt motionären, kallas för samordnad teknikupphandling och tillämpades med stor framgång under 1990-talet. Tyvärr, menar motionären, har erfarenheterna av den verksamheten begravts, men motionären är övertygad om att man kan gå vidare med den metoden. Som stor upphandlare bör samhället, med staten som organisatör och samordnare, gärna i samverkan med privata kunder, i all upphandling ställa krav på att leverantören alltid ska använda de minst skadliga produkterna. Ett sätt att förtydliga detta vid upphandlingar är att hänvisa till Chem Secs SIN-lista. Det är en lista som ständigt uppdateras och som ger den senaste kunskapen från all världens forskning på kemikalieområdet om hur man på bästa sätt kan minimera riskerna genom att ersätta en kemikalie med det minst farliga alternativet som finns att tillgå vid det tillfället.

I motion 2012/13:MJ333 av Richard Jomshof och Carina Herrstedt (båda SD) yrkande 5 föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att den ska återkomma med förslag till lagstiftning om att all mat som köps in via offentlig upphandling bör garanteras komma från djur som slaktats och avblodats i enlighet med svenska djurskyddsregler. Enligt motionärerna ökar andelen kött som slaktas utan bedövning i enlighet med reg-

lerna för halal- och koscherslakt. Motionärerna skriver att det i en rapport från EU-kommissionen framkommer att närmare 75 procent av nötkreaturen inom EU dödas utan bedövning.

Vidare skriver motionärerna att det är svårt att exakt säga hur man bäst angriper detta problem. Dels måste den svenska regeringen inta en stark hållning gentemot EU och där kräva generella förbud för denna brutala form av slakt, dels måste den svenska regeringen aktivt söka undantag i EU så att Sverige kan förbjuda import av kött som avviker från intentionerna i svensk djurskyddslagstiftning. Innan Sverige har fått ett importförbud menar motionärerna att kött från djur som avblodats utan bedövning ska märkas med en tydlig varningstext för att möjliggöra för konsumenterna att välja bort dessa produkter. Även denna fråga bör regeringen aktivt driva gentemot EU. Motionärerna menar att Sveriges regering ska kräva att all mat som upphandlas via offentlig upphandling garanteras komma från djur som slaktats och avblodats efter bedövning i enlighet med svenska djurskyddsregler.

I kommittémotion 2012/13: MJ425 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 6 föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att statlig upphandling av mat ska inriktas på minskad klimatpåverkan. Motionärerna konstaterar att den socialdemokratiska regeringen föreslog ett mål för ekologisk produktion och konsumtion som antogs av riksdagen 2006. Målet var att 25 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen skulle vara ekologisk 2010. Ett nytt mål måste nu sättas trots att många landsting och kommuner fortfarande har långt kvar till 2010-målet. Motionärerna vill att 30 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska vara ekologisk till 2020 och vill använda upphandlingen till att minska den klimatpåverkan som vår livsmedelskonsumtion orsakar. Miljöstyrningsrådet har bidragit mycket positivt till att ge kommuner möjlighet att upphandla kött där uppfödningen använt striktare djurskyddsregler. Detta har lett till flera tvister i domstol mellan leverantörerna och kommuner. Men Sigtuna kommuns seger i domstol⁵, där kommunen fick rätt att hävda motsvarande svenska djurskyddsregler som krav i upphandlingen, har lett till en positiv öppning som motionärerna tror kan påverka utvecklingen. Motionärerna anser också att Miljöstyrningsrådets verksamhet är viktig och behöver utökas och utvecklas. De svenska upphandlingsreglerna behöver också ses ur ett europeiskt perspektiv och frågan bör ställas, menar motionärerna, hur andra länder inom EU har tolkat den gemensamma lagstiftningen.

I kommittémotion 2012/13: MJ455 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 13 föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den ska arbeta för att den offentliga sektorn genom sin upphandling verkar för ett miljövänligare samhälle med minskade kemikalier i offentliga verksamheter.

⁵ Kammarrätten i Stockholm, mål nr 2841-11.

Tidigare behandling

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat motioner om miljöhänsyn vid offentlig upphandling, senast i betänkande 2011/12:Fi32. I betänkandet konstaterades bl.a. att redan gällande regler gör det möjligt att ställa miljökrav vid upphandlingar och att dessa kan beaktas i upphandlingens olika faser.

I betänkande 2010/11:FiU29 konstaterade utskottet, liksom tidigare, att flera av motionärernas yrkanden inte gick att bifalla eftersom de stred mot principerna om den fria rörligheten av varor och tjänster, om likabehandling, om icke-diskriminering samt om ömsesidigt erkännande. Ett förfrågan-
deunderlag får inte utarbetas på så sätt att det försätter anbudsgivarna i en ojämlig ställning. Utskottet menade dock att gällande regelverk och praxis ger vissa möjligheter att ställa krav på god djurhållning, vilket, enligt utskottet, borde utnyttjas av de upphandlande myndigheterna och enheterna. Utskottet påpekade också att det på detta område, liksom på andra, krävs att de personer som har till uppgift att genomföra upphandlingar har goda kunskaper på området och kontinuerligt utbildas allteftersom rättspraxis förändras. Utskottet välkomnade också fler vägledande domstolsavgöranden vad gäller djurskyddshänsyn.

Kompletterande uppgifter

Enligt Konkurrensverket kan inte det förhållandet att svenska produkter har en sämre konkurrenskraft än produkter i andra länder på grund av en hårdare lagstiftning som bl.a. leder till högre produktionskostnader utgöra skäl för enskilda myndigheter att ställa vissa krav vid offentlig upphandling. Generellt gäller att protektionistiska syften inte får förekomma. Konkurrensverket drar slutsatsen att krav på att livsmedel ska vara producerade i enlighet med den svenska djurskyddslagstiftningen strider mot principerna om icke-diskriminering och likabehandling. Ett sådant krav strider dessutom mot principen om ömsesidigt erkännande och det är inte upp till enskilda upphandlande myndigheter att avgöra om ett särskilt skyddsintresse föreligger eller inte.

Den 23 februari 2012 avgjorde kammarrätten i Stockholm mål nr 2841-11 (det s.k. Sigtunamålet). Sigtuna kommun hade vid en offentlig upphandling ställt produktkrav på bl.a. antibiotika, transporter och slaktmetoder. Kraven i upphandlingen var högre än de krav som följer av EU-lagstiftningen, men de låg inom ramen för svensk lagstiftning. Servera ansökte om överprövning och yrkade i förvaltningsrätten i Uppsala att upphandlingen skulle göras om. Kommunen förlorade i förvaltningsrätten och överklagade till kammarrätten. Kammarrätten skriver i domen att obligatoriska produktkrav som ställs i en upphandling ska vara möjliga att kontrollera med hänsyn till principen om likabehandling. Den som ansöker om överprövning har bevisbördan för att det finns omständigheter som innebär att ett krav är otillåtet på denna grund. Möjligheten att kontrollera produktkrav förutsätter inte att den aktuella produkttegenskapen är föremål för ett

gemensamt certifierings- eller kontrollsystem inom EU. I målet ställde Sigtuna kommun mer långtgående krav än EU-regleringen för antibiotikaanvändning, transporttider till slakt och slaktmetod. Kammarrätten fann att det inte visats i målet att kommunens produktkrav är otillåtna enligt LOU och biföll Sigtuna kommuns överklagande. Domen har inte överklagats till Högsta förvaltningsrätten.

I de förslag till nya direktiv på upphandlingsområdet som kommissionen presenterade i december 2011 ingår förslag om att tilldelning ska kunna baseras på livscykelkostnader i stället för lägsta pris samt förslag om att införa krav på vissa nationella eller multinationella miljökrav, sociala krav eller andra krav, såsom ekologisk märkning, eller krav som utvisar att produkten inte tillverkats genom t.ex. barnarbete. Dessa förslag är föremål för förhandlingar, och subsidiaritetsprövningar har genomförts i de nationella parlamenten.

Upphandlingsutredningen, vilken hänvisas till i kapitel 1 ovan, anger i sitt delbetänkande att det behövs en närmare analys av vad EU-domstolens praxis innebär för möjligheterna att i upphandlingar ställa miljökrav och sociala krav som går längre än EU-rättsliga minimiregleringar och harmoniserande lagstiftning. I en sådan analys bör, enligt utredningen, EU-rättens allmänna utveckling på miljöområdet och det sociala området beaktas. Analysen förväntas också belysa vad som gäller för upphandlingar under tröskelvärdena och upphandlingar av B-tjänster. Utredningen överväger att föreslå ytterligare satsningar på upphandlingsstödjande åtgärder för att underlätta både för upphandlande myndigheter och enheter samt leverantörer att ta miljöhänsyn och sociala hänsyn i samband med upphandling, anbudsgivning och fullgörande av kontrakt. I det sammanhanget kommer Upphandlingsutredningen att föra diskussioner med Upphandlingsstödsutredningen.⁶

Utskottets ställningstagande

Att ställa krav på exempelvis miljömässiga hänsyn kan vara ett verktyg för att bidra till en grön omställning. Utskottet konstaterar att redan gällande lagstiftning gör det möjligt att ställa krav på miljö vid offentliga upphandlingar. Det är även möjligt att ställa vissa krav på djurskyddshänsyn vid upphandling av livsmedel under förutsättning att det säkerställs att alla leverantörer behandlas lika och ges lika förutsättningar att lämna anbud. Kraven på djurskydd måste också vara tydliga och förutsägbara samt möjliga att kontrollera eller följa upp. Frågor om miljö har efter vad utskottet noterar hög prioritet, både nationellt och inom EU. Det framgår både av de direktivförslag som kommissionen nu arbetar med och av Upphandlingsutredningen, som bl.a. analyserar behovet av ytterligare åtgärder på miljöområdet. Utredningen väntas komma med sitt slutbetänkande i mars 2013.

⁶ Dir. 2011:78 Ett samordnat och effektivare statligt upphandlingsstöd.

Enligt utskottet finns det skäl att invänta de förslag som är under utarbetande, och utskottet avstyrker därmed de aktuella motionerna.

Mindre företag, närproducerat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om mindre företag och närproducerat. Utskottet anser att det är av vikt att invänta Upphandlingsutredningens förslag innan utskottet tar något eventuellt initiativ som rör mindre företag. Utskottet påpekar vidare, liksom tidigare, att upphandlingskrav på att produkter ska ha producerats lokalt skulle strida mot såväl svensk rätt som grundläggande EU-regler.

Jämför reservation 7 (V) och särskilt yttrande 2 (V).

Motionerna

I motion 2012/13:Fi209 av Sten Bergheden (M) yrkande 1 föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen att den bör se över möjligheten att dela upp offentliga upphandlingar så att fler mindre företag kan delta. Offentliga upphandlingar är i dag ofta för stora för att mindre och lokala företag ska kunna vara med i hela upphandlingen. Det gör att konkurrensen begränsas då det oftast är få aktörer som deltar i upphandlingen.

I motion 2012/13:Fi240 av Anna Steele (FP) föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att den bör se över möjligheterna att prioritera närproducerade livsmedel i LOU. Motionären skriver att livsmedelsproduktionen i Sverige bör vara god av bl.a. beredskapsskäl och miljömässiga skäl. Ett sätt att vidmakthålla detta är att det blir tillåtet för upphandlande enheter att prioritera närproducerade livsmedel. När medierna rapporterar om att konsumenterna har valt mat som producerats långt bort i stället för mat som producerats i närområdet brukar det ge upphov till upprörda reaktioner. Att formulera om LOU på ett sådant sätt att det blir möjligt för en upphandlande enhet att prioritera närproducerade livsmedel är svårt, på grund av den lagstiftning som nu gäller inom EU. Frågan bör därför utredas menar motionären.

I motion 2012/13:Fi260 av Kurt Kvarnström och Carin Runeson (båda S) föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att den bör göra en översyn av LOU utifrån bl.a. kriterier som närproducerat. Motionärerna menar att det är viktigt att skapa konkurrens på lika villkor gentemot privata utförare av offentligt finansierad verksamhet. I dag kan t.ex. friskolor marknadsföra sig genom att erbjuda eleverna lokalproducerad mat, något som elever och föräldrar i många fall anser vara en viktig kvalitetsfråga. Men i den offentligt drivna verksamheten får man inte vid upphandlingar ta någon hänsyn till var produkterna är producerade. Detta trots att detta är

en viktig kvalitetsfråga för skattebetalarna. Lagstiftningen riskerar enligt motionärerna att på ett allvarligt sätt gynna producenter med de bästa tillverkningsförutsättningarna på bekostnad av ett öppet landskap och arbets-tillfällen i kommunerna.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade motioner om mindre företags möjligheter att medverka vid offentlig upphandling senast våren 2012 i betänkande 2011/12: FiU32. Utskottet vidhöll då sin tidigare uppfattning att man bör ta vara på de möjligheter som finns inom ramen för gällande regelverk att utforma upphandlingarna så att mindre företag får bättre möjligheter att delta i dem. Utskottet menade att det är en sak som är upp till de upphandlande myndigheterna och enheterna att utforma.

När det gäller frågan om närproducerat hänvisade utskottet i samma betänkande, liksom tidigare, till att upphandlingskrav på att produkter t.ex. ska ha producerats lokalt eller enligt svenska normer skulle strida mot såväl svensk rätt som grundläggande EU-regler. Utskottet förutsatte dock att myndigheterna fortsätter sitt arbete med att ge vägledning om hur man kan underlätta för små företag att delta i upphandlingar.

Kompletterande uppgifter

Enligt Konkurrensverket får en kravspecifikation på en vara eller tjänst inte innehålla uppgifter om tillverkare, ursprung eller särskilt framställningsförfarande. Detta står i skriften Miljöhänsyn och sociala hänsyn i offentlig upphandling, utgiven 2011. Där står också att det inte får finnas någon hänvisning till varumärke, patent, typ, ursprung eller tillverkning, om det inte är motiverat av föremålet för upphandlingen och åtföljs av orden ”eller likvärdig”. En upphandlande myndighet får inte ge ett lokalt företag företräde i samband med en upphandling. Det framgår av EU-domstolens rättspraxis, bl.a. av målet C-21/88 (Du Pont de Nemours). I det aktuella fallet ville Italien genom en nationell lagstiftning främja tillväxten och skapa arbetstillfällen i regionen. Det framgår också av en dom i Kammar-rätten i Jönköping, mål nr 4471-1997, som handlade om upphandling av skolskjuts i Gullspångs kommun. Kommunen valde inte det mest ekonomiskt fördelaktiga budet utan antog ett bud från ett företag som var beläget i kommunen och bidrog med arbetstillfällen och skatteintäkter. Länsrätten beslutade att upphandlingen skulle göras om, vilket fastställdes av kammarrätten.

I de förslag till nya direktiv på upphandlingsområdet som kommissionen presenterade i december 2011 ingår förslag om att underlätta små, medelstora och nystartade företags tillgång till upphandlingsmarknaderna. Upphandlande myndigheter ska bl.a. tvingas överväga om kontrakten kan delas upp. Vidare föreslås att en medlemsstat kan föreskriva att underleverantörer ska kunna kräva direktbetalning från den upphandlande myndigheten.

Ett tak föreslås också för hur stor omsättning som den upphandlande myndigheten kan kräva att leverantören har i förhållande till kontraktsvärdet. Alla villkor för deltagande som ställs på grupper av ekonomiska aktörer måste motiveras med objektiva skäl och vara proportionerliga. Dessa förslag är föremål för förhandlingar, och subsidiaritetsprövningar har genomförts i de nationella parlamenten.

Utskottets ställningstagande

Utskottet är väl medvetet om att små och medelstora företag kan uppleva problem när det gäller att medverka i offentliga upphandlingar. Utskottet konstaterar dock att det redan enligt gällande regelverk är möjligt att utforma upphandlingar så att mindre företag får bättre möjligheter att inkomma med anbud. Det är upp till de upphandlande myndigheterna och enheterna att söka säkerställa dessa möjligheter. En möjlighet är att dela upp kontrakt i mindre delar.

Upphandlingsutredningen överväger flera åtgärder för att öka små och medelstora företags möjligheter att delta i offentliga upphandlingar. Vägledning om uppföljning och utvärdering är en viktig åtgärd. Utökad användning av elektroniska lösningar, ökade möjligheter till förhandling, förändrade regler om ramavtal och införande av valfrihetsförfarande inom LOU är andra exempel. Utskottet anser att det är av vikt att invänta utredningens förslag.

Utskottet konstaterar, liksom tidigare, att det skulle strida mot såväl de svenska upphandlingsbestämmelserna som EU-rätten att ta lokala hänsyn vid offentliga upphandlingar och att de bakomliggande motiven för dessa regler är till gagn för den svenska offentliga sektorn och svenska företag, inklusive de som eftersträvar att ha den offentliga sektorn i andra länder som kund.

Med det anförda avstyrker utskottet de aktuella motionerna.

Utmaningsrätt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om införande av s.k. utmaningsrätt. Utskottet anser att en sådan lagreglerad rätt skulle innebära ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Utskottet bedömer också att små och medelstora företags möjligheter har stärkts när det gäller att konkurrera om utförande av t.ex. välfärdstjänster genom införandet av lagen (2008:962) om valfrihets-system.

Motionerna

I motion 2012/13:Fi228 av Hans Backman (FP) föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att det bör införas utmaningsrätt i hela Sverige. En av grundorsakerna till att nya företag inte etableras och att de befintliga företagen inte kan utöka sin verksamhet är enligt motionären den osunda konkurrens det privata näringslivet utsätts för av kommuner och landsting. Motionären anger att det har funnits exempel på kommunala verkstäder, tolkförmedlingar, resebyråer, gymanläggningar, nattklubsverksamhet och turistbyråverksamhet som finansierade med skattebetalarnas pengar konkurrerar med det privata näringslivet i sina kommuner. En mer effektiv, öppen och rättvis upphandling leder till ökad konkurrens och bättre affärer för skattebetalarna. Att införa utmaningsrätt är ett bra sätt, menar motionären, att öppna för nya idéer och nya förslag på hur olika verksamheter kan utvecklas. Vidare skriver motionären att en grundläggande princip för ett sunt lokalt företagsklimat är att kommuner och landsting inte konkurrerar med det lokala näringslivet. I princip alla former av tjänster som inte är en myndighetsutövning kan ju läggas ut på entreprenad.

I motion 2012/13:Fi293 av Anne Marie Brodén och Finn Bengtsson (båda M) föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att den bör stimulera till att utmaningsrätt införs i hela Sverige. Motionärerna anser att problemet med offentlig sektor är att många verksamheter inte fungerar bra och att kostnaderna är för höga i förhållande till resultatet. En väl fungerande konkurrens mellan olika verksamheter i olika driftsformer skulle skapa förutsättningar som behövs för bättre resultat inom den offentliga välfärden. Ett av redskapen för att släppa in fler fristående alternativ inom den offentliga verksamheten och för att uppnå ett bättre användande av skattebetalarnas pengar är LOU. Lagen är dock inte helt anpassad till hälso- och sjukvårdsverksamhet. Den måste därför, enligt motionärerna, anpassas till sådan verksamhet och ges ett förstärkt regelverk. Dessutom måste det enligt motionärerna införas en tydlig utmaningsrätt för privata och kooperativa företag som vill driva sådan verksamhet. Genom att det blir fler utförare och ökad konkurrens blir det kortare köer, bättre kvalitet och mer vård för pengarna.

I motion 2012/13:Fi304 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att det bör införas en obligatorisk utmaningsrätt för kommuner och landsting. Motionären skriver att konkurrens främjar kvalitet. I dag finns det många exempel på kommunalt drivna och landstingsdrivna verksamheter som skulle kunna drivas bättre av privata entreprenörer. I samband med införandet av lagen om valfrihetssystem har små och medelstora företag fått utökade möjligheter att konkurrera om utförandet av välfärdstjänster. Detta bör enligt motionären utvidgas till att gälla samtliga verksamheter. Huvudprincipen med utmaningsrätt är att den som vill driva en verksamhet åt kommunen på entreprenad har rätt att utmana den kommunala verksamheten och rikta ett önskemål till kommunen om att en del av kommunens verksamhet ska drivas av den privata

entreprenören. Det är dock upp till varje kommun att själv bestämma om utmaningsrätt ska införas i kommunen eller inte. Utmaningsrätten omfattar inte heller kommunalt drivna och landstingsdrivna bolag.

Tidigare behandling

Utskottet har vid ett flertal tillfällen behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2011/12:FiU32. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandena med motiveringen att små och medelstora företags möjligheter att konkurrera om utförandet av kommunal verksamhet och landstingsverksamhet förbättrats genom lagen (2008:962) om valfrihetssystem. I likhet med tidigare uttalanden ansåg utskottet att det därutöver inte borde övervägas att införa en utmaningsrätt av den typ motionärerna föreslog, särskilt med hänsyn till de komplicerade rättsfrågor som en sådan utmaningsrätt skulle aktualisera.

Kompletterande uppgifter

Drygt 40 kommuner har infört utmaningsrätt. Den kommunala utmaningsrätten kan se lite olika ut från kommun till kommun men huvudprincipen är att man öppnar för företag och i vissa fall även för anställda att utmana kommunen och ta initiativ till upphandling av en verksamhet. Vissa delar av en kommuns verksamhet kan dock inte utmanas. Det gäller myndighetsutövning, strategiska ledningsfunktioner och vad som enligt lag eller förordning måste utföras av kommunen med egen personal. Verksamheten som är tänkt att utmanas måste vara definierbar och kunna avgränsas från den övriga verksamheten. En utmaning ska riktas till den nämnd som i dag driver den verksamhet som är tänkt att utmanas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet påminner, liksom tidigare, om att kommunerna har möjlighet att själva besluta om att införa utmaningsrätt i sin verksamhet i enlighet med det kommunala självstyret. Genom att lagen (2008:962) om valfrihetssystem infördes har små och medelstora företags möjligheter att konkurrera om utförande av t.ex. välfärdstjänster stärkts. Utskottet anser inte att det utöver detta bör övervägas att införa en obligatorisk utmaningsrätt. En sådan lagreglerad rätt skulle innebära ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen.

Utskottet avstyrker därmed de aktuella motionerna.

Uteslutning av skatteplanerande företag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår fem motionsyrkanden om uteslutning av skatteplanerande företag vid upphandling, att införa krav på land-för-land-rapportering och att staten ska undvika samarbete med företag som har kopplingar till skatteparadis. Utskottet anser att det i nuläget inte finns anledning att vidta sådana åtgärder som föreslås i motionen med hänsyn till de förslag till direktiv som håller på att utarbetas inom EU.

Jämför särskilt yttrande 3 (V).

Motionen

I motion 2012/13:Fi249 av Annika Lillemets m.fl. (MP) yrkandena 1–5 föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att den skyndsamt bör identifiera och vidta åtgärder för att underlätta för kommuner, landsting och regioner som vill undvika samarbete med företag som har kopplingar till skatteparadis. Regeringen bör också se till att Sverige snarast följer Norges exempel och inför krav på land-för-land-rapportering. Riksdagen bör också ge till känna att staten ska undvika samarbete med företag som har kopplingar till skatteparadis. Vidare bör riksdagen tillkännage för regeringen att Sverige aktivt ska driva på så att regelverket på EU-nivå ger möjlighet att i offentliga upphandlingar ställa krav på att utesluta leverantörer som utnyttjar skatteparadis. Slutligen anser motionärerna att riksdagen ger regeringen till känna att Sverige aktivt ska driva på så att regelverket på EU-nivå ger möjlighet att i offentliga upphandlingar ställa krav på land-för-land-rapportering vid all form av verksamhet.

Motionärerna hänvisar till en aktuell rapport från Tax Justice Network som enligt motionärerna visar att en internationell superelit har smusslat undan 140 000 miljarder kronor till världens skatteparadis. Det motsvarar det sammanlagda värdet av USA:s och Japans BNP. Skattefusket drabbar alla länder. Problemet ökar eftersom riskkapitalbolag med säte i skatteparadis i snabb takt tar över samhällsservice som skolor, sjukvård, äldreomsorg, apotek och bilbesiktning. Flera kommuner, bl.a. Kalmar och Nybro, har infört en särskild formulering i sin uppförandekod för hållbar upphandling: "Våra kommuner får ej ha någon koppling till företag baserade i s.k. skatteparadis". Ställningstagandet är enligt motionärerna viktigt och relevant inte minst utifrån kommunallagens krav på god hushållning med skattemedel. Kommunernas beslut ifrågasätts dock av jurister med hänvisning till LOU och till det faktum att det internationellt saknas en definition av begreppet skatteparadis.

Enligt motionärerna räcker det inte med skärpta regler för räntesnurror, dvs. koncernernas sätt att trola bort vinsten och därmed beskattning i Sverige genom höga avdragsgilla räntor på interna lån mellan företag i kon-

cernen, för att lösa problemet med skatteflykt via skatteparadis. En annan metod som enligt motionärerna används för detta ändamål är att via internprissättning manipulera bokföringen vid internhandel inom samma koncern för att på så sätt föra över vinsten obeskattad till skatteparadis. Enligt OECD som motionärerna hänvisar till utgörs 60 procent av världshandeln av internhandel inom transnationella koncerner. I Norge har den norska finansministern Sigbjørn Johnsen lovat att införa krav på land-för-land-rapportering i Norge. Det innebär att företagen ska redovisa omsättning, vinst och hur mycket skatt som betalas i varje land där de har verksamhet, i syfte att stävja skattefiffel och korruption. Motionärerna menar att Sverige bör följa Norges exempel och införa ett sådant krav. Staten själv liksom kommuner måste också undvika samarbete med företag, inklusive banker, som har kopplingar till skatteparadis. Sverige bör också aktivt driva att det tydligt ska framgå i upphandlingsdirektiven att det är tillåtet att ställa krav på land-för-land-rapportering i alla former av verksamhet. I samband med översynen av EU:s upphandlingsdirektiv är det viktigt att regeringen driver på så att regelverket på EU-nivå ger möjlighet att i offentlig upphandling ställa krav på att utesluta leverantörer som utnyttjar skatteparadis.

Tidigare behandling

Frågan om att kunna utesluta anbud från företag som bedriver avancerad skatteplanering behandlades av utskottet i betänkande 2011/12:FiU32. Utskottet menade då att redan gällande regelverk ger vissa möjligheter att utesluta leverantörer. Med hänsyn till de förslag som kommissionen hade lagt fram ansåg inte utskottet att det därutöver borde övervägas att införa regler på detta område.

Kompletterande uppgifter

Reglerna om diskvalificering finns intagna i 10 kap. i LOU. Det finns dels omständigheter som medför obligatorisk uteslutning av leverantörer, dels omständigheter som *får* medföra uteslutning av leverantörer. De tvingande diskvalificeringspunkterna anges i 10 kap. 1 § och består i deltagande i kriminell organisation, bestickning, bedrägeri samt penningtvätt. I 10 kap. 2 § uppräknas de fakultativa omständigheter som får medföra uteslutning av leverantörer. Enligt paragrafen får upphandlande myndigheter utesluta företag från upphandling som är försatta i konkurs, är under likvidation eller står under tvångsförvaltning, är föremål för ackord eller har ställt in sina betalningar eller är underkastade näringsförbud. Detsamma gäller för leverantörer som är föremål för ansökan om konkurs, likvidation, tvångsförvaltning eller liknande förfaranden. En leverantör kan också uteslutas från deltagande i upphandling om han är dömd för brott i sin yrkesutövning enligt en lagakraftvunnen dom, eller har gjort sig skyldig till allvarligt fel i yrkesutövningen och den upphandlande myndigheten kan påvisa

detta. Vidare kan en leverantör uteslutas som inte har fullgjort sina åligganden i fråga om socialförsäkringsavgifter eller skatt i det egna landet eller i det land där upphandlingen sker, eller i något väsentligt hänseende har låtit bli att lämna begärda upplysningar eller har lämnat felaktiga upplysningar som har begärts med stöd av bestämmelserna i 10 eller 11 kap.

Viktigt att notera är att en upphandling ska genomföras i enlighet med principerna om likabehandling och icke-diskriminering, transparens, proportionalitet och ömsesidigt erkännande. Det är inte möjligt att införa krav som strider mot någon av de grundläggande principerna.

I de förslag till nya direktiv på upphandlingsområdet som kommissionen presenterade i december 2011 ingår förslag om att leverantörer som inte har skött betalning av skatter och sociala avgifter ska kunna uteslutas från offentliga upphandlingar. Förslagen är för närvarande föremål för förhandlingar, och subsidiaritetsprövningar har genomförts i de nationella parlamenten.

Upphandlingsutredningen skriver att reglerna om uteslutning av leverantörer är svåra att tillämpa och därför bör förtydligas. Utredningen skriver att eftersom reglerna om uteslutning av leverantörer bygger på rättsakter från EU bör kommissionen förtydliga hur dessa ska tolkas. Detta har utredningen påpekat i sitt remissvar till regeringen med anledning av kommissionens grönbok om de nya upphandlingsdirektiven. Utredningen ansåg då också att kommissionen borde komma med vägledning om reglernas tillämpning.⁷

Utskottets ställningstagande

Utskottet påminner om att offentlig upphandling styrs av fem grundläggande principer. Dessa principer, som är desamma inom hela EU, är principerna om likabehandling, icke-diskriminering, transparens, proportionalitet och ömsesidigt erkännande.

Utskottet konstaterar att redan nuvarande lagstiftning gör det möjligt att diskvalificera leverantörer på vissa grunder. Reglerna om diskvalificering finns intagna i 10 kap. LOU. I kommissionens förslag till nya direktiv på upphandlingsområdet som presenterades i december 2011 ingår förslag om nya bestämmelser om uteslutning av leverantörer som inte har skött betalningen av skatter och sociala avgifter. Upphandlingsutredningen anser att eftersom reglerna om uteslutning av leverantörer bygger på rättsakter från EU bör kommissionen förtydliga hur dessa ska tolkas.

Utskottet anser att det inte i nuläget finns anledning att vidta sådana åtgärder som föreslås i motionen, detta med hänsyn till de förslag till direktiv som kommissionen har lagt fram och som är under förhandling.

Utskottet avstyrker därmed motionen.

⁷ SOU 2011:73, s. 160.

Krav på kompetens, rättegångskostnader, uppföljning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kompetens, rättegångskostnader och uppföljning. Utskottet vill avvakta kommande förslag från regeringen om kompetens. När det gäller uppföljning avvaktar utskottet Upphandlingsutredningens kommande slutbetänkande. Vad gäller rättegångskostnader förutsätter utskottet att regeringen noga följer utvecklingen på området.

Motionerna

I motion 2012/13:Fi209 av Sten Bergheden (M) yrkande 2 föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att den bör göra en översyn av möjligheten att förtydliga informationen till näringslivet om hur offentliga upphandlingar fungerar. Motionären anser att offentliga verksamheter bör uppmuntras att minst en gång om året informera näringslivet om kommande upphandlingar och hur det fungerar när man lägger anbud i dessa upphandlingar.

I motion 2012/13:Fi215 av Annika Eclund (KD) föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att den bör se över möjligheten att inrätta en webbplats där den som stöter emot lagar och bestämmelser i samband med upphandling ska kunna rapportera detta via nätet. Motionären konstaterar att upphandlingsprocessen ofta är väldigt arbetskrävande och komplicerad. Både Konkurrensverket och Miljöstyrningsrådet tillhandahåller webbplatser dit den som har frågor och stöter på problem vid upphandlingar kan vända sig. Motionären anser att regeringen bör se över möjligheten att inrätta en webbsida som sammanställer upphandlingskrav och erfarenheter när det gäller direktupphandling. Problemen kan sedan sammanställas och regelbundet avrapporteras till regeringen. Denna kunskapsinsamling kan sedan ligga till grund för regelförändringar och informationsinsatser.

I motion 2012/13:Fi218 av Mats Odell (KD) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen att den bör låta utreda möjligheten att införa en särskild rättegångskostnadsersättning i upphandlingsmål. Motionären konstaterar att upphandlingsmål avgörs i förvaltningsdomstol där officialprincipen gäller. Denna princip innebär att domstolen har ett utredningsansvar och ett ansvar för att vägleda parterna i rättsprocessen. Enligt rättspraxis (RÅ 2009 ref. 69) ska dock officialprincipen tillämpas på ett försiktigt sätt i mål om offentlig upphandling. Detta har enligt motionären medfört att förvaltningsdomstolarna inte utreder upphandlingsmål utan endast låter sig vägledas av vad parterna åberopat. På grund av upphandlingsmålen komplexitet måste sökanden i regel företrädas av ett juridiskt ombud. Det är enligt motionären inte tillfredsställande att kostnadsansvaret för att få en utfyllande rättspraxis på området huvudsakligen vilar på de företag, ofta små och medelstora företag, som deltar i offentlig upphandling. Därför före-

slås i motionen att det i LOU införs bestämmelser om ett rättegångskostnadsansvar som motsvarar de bestämmelser som återfinns i skattemål, 43 kap. 1–7 §§ skatteförfarandelagen (2011:1244), detta för att förvaltningsdomstolarna inte tillämpar officialprincipen i upphandlingsmål.

I motion 2012/13:Fi231 av Jessica Polfjärd (M) föreslås att riksdagen bör tillkännage för regeringen att den bör göra en översyn för att säkerställa att alla kommuner har tillgång till god upphandlingskompetens. Motionären konstaterar att syftet med LOU är att säkra konkurrens på lika villkor och att skattebetalarnas pengar används på ett effektivt sätt. För att uppnå detta syfte krävs att kompetensnivån är hög både hos dem som upphandlar, kommunerna och hos dem som ska lägga bud, företagen. Motionären hänvisar till en rapport från Konkurrensverket från april 2012, Siffror och fakta om offentlig upphandling. Av rapporten framgår att antalet överklaganden har ökat rejält de senaste åren. År 2011 avgjorde förvaltningsrätten 3 154 mål inom detta område och i 31 procent av fallen fick den klagande parten bifall för sin talan. Den upphandlande myndigheten eller enheten har ålagts att antingen rätta eller göra om upphandlingen. Siffrorna vittnar om att kompetensen inom området många gånger är för låg bland dem som upphandlar. Dåligt utformade upphandlingar riskerar att stänga ute småföretag. Resultatet kan bli få anbud, även inom en marknad som har många aktörer.

I motion 2012/13:Fi289 av Marie Granlund m.fl. (S) yrkande 2 anförs att många kommuner redan i dag är redo att gå längre i sina krav att fylla den offentliga upphandlingen med fler dimensioner än bara "lägsta pris". Det finns formulerade krav om fair trade, miljömärkning m.m. Enligt motionärerna visar all forskning att dessa krav blir meningslösa om de inte följs upp och om det inte sker en kontinuerlig kontroll av kontraktsvillkoren. Det är dock sällan kommuner utdelar viten eller upphäver upphandlingen på grund av kontraktsbrott. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen att det bör vara obligatoriskt med en kontinuerlig uppföljning av offentliga upphandlingar för att säkerställa att ställda krav uppfylls.

Tidigare behandling

Utskottet har inte, efter vad som kunnat utredas, tidigare behandlat frågan om att införa bestämmelser om rättegångskostnadsersättning. Däremot har utskottet tidigare behandlat motioner om beställarkompetens, senast i betänkande 2011/12:FiU32. I betänkandet underströk utskottet att det faller på varje upphandlande enhets ansvar att säkerställa nödvändig kompetens hos sin personal på upphandlingsområdet. Utskottet noterade att arbete på detta område bedrivs av Konkurrensverket och Miljöstyrningsrådet som båda arbetar med att ge stöd på upphandlingsområdet genom bl.a. utbildningar, konferenser och seminarier.

Kompletterande uppgifter

Enligt 11 kap. LOU ska bedömningen av leverantörer göras på grundval av kriterier som har bäring på de ekonomiska aktörernas ekonomiska och tekniska status, dvs. förmågan att genomföra det kontrakt, som ska upphandlas. Upphandlande myndigheter ska behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt och genomföra upphandlingar på ett öppet sätt. Vid upphandlingar ska vidare principerna om ömsesidigt erkännande och proportionalitet iakttas.

I de förslag till nya direktiv på upphandlingsområdet som kommissionen presenterade i december 2011 ingår bl.a. förslag om att medlemsstaterna ska tillhandahålla stödstrukturer som vägledning och hjälp i förberedelserna för och genomförandet av upphandlingsförfarandet. Dessa förslag, som i de ursprungliga förslagen var mycket detaljerade, är föremål för förhandlingar, och subsidiaritetsprövningar har genomförts i de nationella parlamenten. Sverige ansåg att förslagen stred mot subsidiaritetsprincipen och lämnade ett motiverat yttrande. Riksdagen ansåg att förslagen var alltför detaljerade i de delar som handlade om tillsyn, utbildning, vägledning och stöd för dem som upphandlar och företagen.

Utskottet har tidigare behandlat motioner som rör beställarkompetens, senast i betänkande 2011/12:FiU32. I betänkandet underströk utskottet att det faller på varje upphandlande enhets ansvar att säkerställa nödvändig kompetens hos sin personal på upphandlingsområdet. Utskottet noterade i betänkande 2010/11:FiU29 att arbete på detta område bedrivs av Konkurrensverket och Miljöstyrningsrådet som båda arbetar med att ge stöd på upphandlingsområdet genom bl.a. utbildningar, konferenser och seminarier.

Upphandlingsutredningen skriver i sitt delbetänkande att utredningen kommer att noga överväga förslag som kan bidra till att uppföljning och utvärdering förbättras. Vidare skriver den att en förbättrad nationell upphandlingsstatistik förväntas ge ökade förutsättningar för att utveckla både uppföljningen av enskilda kontrakt och utvärderingen av upphandlingen.⁸

Upphandlingsstödsutredningen, som lämnade sitt slutbetänkande i maj 2012⁹, föreslår bl.a. att det bildas en upphandlingsstödsmyndighet som ska arbeta med information och vägledning kring juridiska frågor, miljöhänsyn, sociala hänsyn, innovationer och strategiska frågor för offentlig upphandling. Verksamheten föreslås vända sig till både upphandlande myndigheter och leverantörer. Upphandlingsstödet har hittills mest varit fokuserat på upphandlingsförfarandet. Det föreslagna samordnade upphandlingsstödet ska enligt utredningen ge vägledning för hur upphandlande myndigheter och leverantörer ska agera för att i sina upphandlingar uppfylla de upphandlingsjuridiska kraven. Beredning pågår i Regeringskansliet.

⁸ SOU 2011:73, s 19.

⁹ SOU 2012:32 Upphandlingsstödet framtid.

Utskottets ställningstagande

Utskottet påminner om att det är varje upphandlande enhets ansvar att säkerställa att nödvändig kompetens finns hos den egna personalen som arbetar med upphandling. Utskottet välkomnar Upphandlingsstödsutredningens förslag om att stödet och vägledningen till upphandlande enheter och leverantörer samordnas och får ökad bredd och ökat djup i förhållande till hur det ser ut i dag. Utskottet anser inte att det i nuläget bör övervägas att göra en översyn av reglerna utan vill avvakta kommande förslag från regeringen.

När det gäller förslaget om uppföljning finner inte utskottet anledning att föregå Upphandlingsutredningens kommande förslag i den frågan utan avvaktar utredningens slutbetänkande.

Utskottet finner inte heller att det i nuläget finns skäl att föreslå att det införs bestämmelser om ett rättegångskostnadsansvar som motsvarar de bestämmelser som finns i skattemål. Utskottet förutsätter dock att regeringen nogra följer utvecklingen på området.

Utskottet avstyrker därmed de aktuella motionerna.

Hälso- och sjukvård

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att inte låta hälso- och sjukvård omfattas av LOU. Utskottet vidhåller sin uppfattning att mångfalden och flexibiliteten inom bl.a. hälso- och sjukvården har ökat genom att lagen (2008:962) om valfrihetssystem har införts och att ytterligare initiativ från riksdagens sida inte är nödvändigt.

Motionen

I motion 2012/13:So592 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M) yrkande 2 föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att den om möjligt ser över reglerna i LOU så att hälso- och sjukvården i sin helhet inte omfattas av denna lagstiftning. Det står enligt motionären fullständigt klart att den angelägna förbättring av sjukvården som behövs för att trygga den solidariskt finansierade hälso- och sjukvården kräver mer av förnyelse och mångfald. Lagstiftningen försvårar dock för mindre vårdbolag och motverkar mångfald. Utformningen av lagstiftningen premierar stora vårdbolag med resurser och rutin att upphandla. Att delta i en budgivning i dag kostar mellan 50 000 och 100 000 kronor. Upphandlingar kräver också mycket tid, vilket är problematiskt för mindre aktörer. Att vinna en upphandling är riskfyllt då avtalen löper under en relativt kort tid, med ett spann på tre till fem år. Att driva en sådan krävande verksamhet för att senare förlora

en framtida upphandling är förödande för små entreprenörer. Omfattande resurser går åt, vilket leder till att mindre vårdbolag och andra automatiskt blir uteslutna redan innan förhandlingarna påbörjats. Utöver detta är dessutom kommuner och landsting ofta sena med utbetalningar, vilket gör att det också behövs en stor ekonomisk buffert. Utvecklingen går därför mot koncentration till stora vårdbolag. Detta underminerar konkurrens, utbud och valfrihet. I andra branscher som skola, förskola och handikappomsorg finns inte lika hårda krav vid upphandlingarna och inom dessa områden har också mångfalden ökat. Enligt EU-regler är Sverige förpliktat att följa LOU men förpliktelsen omfattar i grunden inte hälso- och sjukvården. Här har Sverige utvidgat omfattningen av lagen på eget initiativ. Denna situation fordrar, enligt motionären, att upphandlingsreglerna i LOU ses över. Särskilt gäller det 6 kap. och bestämmelsen om tillämpningsområde i 1 kap. 3 § som stadgar att även hälso- och sjukvård ska lyda under upphandlingsreglerna. Motionären anser att hälso- och sjukvård inte bör omfattas av LOU.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade motioner om upphandling av hälso- och sjukvård senast i betänkande 2011/12:FiU32. Utskottet avstyrkte då motionerna med hänvisning till att lagen (2008:962) om valfrihetssystem, förkortad LOV, hade införts och sedan den 1 januari 2009 kan tillämpas vid tillhandahållande av hälsovård och socialtjänst. Utskottet vidhöll sin uppfattning att reglerna möjliggör en ökad mångfald och flexibilitet inom bl.a. hälso- och sjukvården. Utskottet ansåg inte att det i det läget fanns något behov av ytterligare initiativ från riksdagens sida på området.

Kompletterande uppgifter

Lagen (2008:962) om valfrihet, förkortad LOV, reglerar vad som ska gälla när upphandlande myndigheter konkurrensutsätter delar av sin verksamhet genom att överlåta till brukaren att välja utförare bland leverantörer i ett valfrihetssystem. Lagen gäller för kommuner och landsting när de inför valfrihetssystem för hälso- och socialtjänster. Det är frivilligt för kommunerna att införa valfrihetssystem men obligatoriskt för landstingen inom primärvården. Från den 1 maj 2010 ska även Arbetsförmedlingen tillämpa LOV vid tillhandahållande av valfrihetssystem med etableringslotsar för nyanlända invandrare.

Hälsovård och socialtjänster är s.k. tjänstekontrakt (B-tjänster) och omfattas inte av EU-direktivet. I stället ska, enligt den svenska lagstiftningen, regler som anges i 15 kap. LOU tillämpas på sådan upphandling. I uppdraget för den pågående utredningen om genomförande av EU-direktiven om offentlig upphandling¹⁰ ingår att analysera och utarbeta författningsförslag

¹⁰ Dir. 2012:96.

avseende bl.a. upphandlingar som faller utanför EU-direktivet och som omfattas av 15 kap. LOU och lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster (LUF). Uppdraget ska redovisas den 1 april 2013.

I de förslag till nya direktiv på upphandlingsområdet som kommissionen presenterade i december 2011 föreslås att medlemsstaterna ska ha stor frihet att organisera valet av utförare när det gäller sociala tjänster och utbildningstjänster och tjänster inom hälso- och sjukvården med hänsyn till att dessa tjänster är av ett särskilt slag, att utförandet av dem varierar starkt mellan medlemsländerna och att de har begränsat gränsöverskridande intresse. Dessa förslag är föremål för förhandlingar, och subsidiaritetsprövningar har genomförts i de nationella parlamenten.

Upphandlingsutredningen upplyser om att syftet med ett valfrihetsförfarande är att den upphandlande myndigheten ska kunna ge enskilda personer möjlighet att påverka vem som tillhandahåller hemtjänst, äldreomsorg, skolskjuts, färdtjänst etc. Utredningen har för avsikt att närmare utreda förutsättningarna för att införa ett valfrihetsförfarande i LOU.¹¹

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin uppfattning, liksom tidigare, att lagen (2008:962) om valfrihetssystem innebär att mångfalden och flexibiliteten inom bl.a. hälso- och sjukvården har ökat. Utskottet finner därför inte att det föreligger något behov av att ta ytterligare initiativ från riksdagens sida på detta område. Därmed avstyrker utskottet motionen.

Tröskelvärde för direktupphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om tröskelvärde för direktupphandling. Utskottet anser att det finns anledning att avvakta resultaten från de pågående förhandlingarna inom EU på upphandlingsområdet.

Jämför särskilt yttrande 4 (V).

Motionen

I motion 2012/13:Fi245 av Rickard Nordin (C) föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att den bör se över tröskelvärdena vid direktupphandling och att dessa värden höjs. Motionären konstaterar att enligt LOU får direktupphandling användas om kontraktets värde uppgår till högst 15 procent av det tröskelvärde som gäller för kommuner och landsting vid upphandling av varor och tjänster. I dag uppgår det tröskelvärdet till

¹¹ SOU 2011:73, s. 19.

I 897 540 kronor: 15 procent av det är 284 631 kronor. I LUF är tröskelvärdet det dubbla värdet. Problemet är, enligt motionären, att dessa värden är för låga. För större kommuner är beloppsgränserna så låga att det ytterst sällan går att göra direktupphandlingar. Andra länder har betydligt högre tröskelvärden. Som exempel anger motionären Danmark. Genom det högre tröskelvärdet minskas onödig administration och det finns möjlighet för, framför allt mindre, kommuner att handla lokalt. Motionären menar att det finns många kommuner som gärna skulle använda möjligheten med direktupphandling för att stödja mindre butiker vid exempelvis inköp av skolmat för att på så sätt kunna upprätthålla en servicenivå även på landsbygden. Det skulle gynna både kommunen som helhet och dess invånare, anser motionären.

Tidigare behandling

Utskottet har inte, efter vad som kunnat klarläggas, tidigare behandlat någon motion om tröskelvärden vid direktupphandling.

Kompletterande uppgifter

I de förslag till nya direktiv på upphandlingsområdet som kommissionen presenterade i december 2011 föreslås att tröskelvärdena höjs. Förslagen är föremål för förhandlingar, och subsidiaritetsprövningar har genomförts i de nationella parlamenten.

Upphandlingsutredningen överväger att föreslå att beloppsgränserna för direktupphandling höjs. Det skulle, enligt utredningen, kunna innebära ett förslag med flera beloppsgränser beroende på föremålet för upphandlingen.¹²

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det finns anledning att avvakta resultaten från de pågående förhandlingarna inom EU på upphandlingsområdet. Utskottet avstyrker därmed motionen.

Telefonitjänster

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om telefonitjänster. Utskottet anser att ett införande av en sådan lag som föreslås i motionen skulle strida mot EU-rätten.

Jämför reservation 8 (SD).

¹² SOU 2011:73, s. 15 f.

Motionen

I motion 2012/13:Fi223 av Mikael Jansson (SD) föreslås att riksdagen ger regeringen till känna att den bör låta utreda möjligheten att införa en lag om förbud för svenska myndigheter att handla upp telefonitjänster utanför Sverige om detta ger för låg kvalitet för medborgarna. Som motivering anför motionären att svenska myndigheter i vissa fall upphandlat telefonitjänster i låglöneländer som exempelvis Senegal. När det gäller just det exemplet menar motionären att det uppstår allvarliga kvalitetsproblem beroende på språkproblem och bristande lokalkännedom hos leverantören. En sådan upphandling kan därmed inte beskrivas som lämplig.

Tidigare behandling

Frågan om att införa en lag om förbud för svenska myndigheter att handla upp telefonitjänster utanför Sverige har behandlats tidigare av utskottet, senast i betänkande 2011/12:FiU32. Utskottet bedömde då att ett sådant förbud skulle strida mot EU-rätten.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning att ett införande av en sådan lag som föreslås i motionen skulle strida mot EU-rätten.

Utskottet avstyrker därmed motionen.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Kollektivavtal, socialt företagande m.m., punkt 1 (S, V)

av Pia Nilsson (S), Jörgen Hellman (S), Maryam Yazdanfar (S), Marie Nordén (S), Ulla Andersson (V), Sven-Erik Bucht (S) och Adnan Dibrani (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2012/13:Fi229 av Suzanne Svensson m.fl. (S),

2012/13:Fi259 av Kurt Kvarnström och Roza Güclü Hedin (båda S),

2012/13:Fi261 av Monica Green (S),

2012/13:Fi272 av Lars Johansson och Gunilla Carlsson i Hisings Backa (båda S),

2012/13:Fi277 av Jan-Olof Larsson och Catharina Bråkenhielm (båda S) yrkandena 1–3,

2012/13:Fi289 av Marie Granlund m.fl. (S) yrkandena 1 och 2,

2012/13:Ub286 av Börje Vestlund m.fl. (S) yrkande 1 och

2012/13:N349 av Christer Adelsbo m.fl. (S) yrkande 4 och avslår motionerna

2012/13:Fi210 av Penilla Gunther (KD),

2012/13:Fi226 av Mats Pertoft (MP),

2012/13:Fi246 av Rickard Nordin (C),

2012/13:So269 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 1,

2012/13:Ub477 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 5 och

2012/13:A386 av Gunvor G Ericson m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning råder försiktighetsprincipen vid offentlig upphandling. Det innebär att lägst anbud vinner en upphandling. Fackföreningarna ser ett ökande problem med kriminell verksamhet i samband med offentligt upphandlade jobb. LOU bör därför ses över så att det framgår att avtalsenliga löner och svenska kollektivavtal ska gälla för alla som utför arbete på den svenska arbetsmarknaden.

Vid upphandlad verksamhet i Sverige förekommer stora brister och dåliga arbetsvillkor för gästande arbetstagare, bl.a. vid transporter. Ibland utnyttjas utländska tjänsteföretag som inte behöver följa samma regler som företag som är etablerade i Sverige, t.ex. genom att löner i sådana företag bara uppgår till hälften av den lön som normalt utbetalas för samma arbete. Arbetsmiljön är i många fall dålig och olycksfallsfrekvensen är hög.

Det är enligt vår mening en självklarhet att det, för att förhindra lönedumpning och försämring av arbetsvillkoren, ställs krav på att kollektivavtalsenliga villkor för arbete ska gälla för entreprenörer och hela underleverantörskedjan. Kravet ska gälla för alla arbetare, oavsett om de bor i Sverige eller arbetar här tillfälligt. LOU bör också arbetas om så att Sverige maximalt kan ta till vara den flexibilitet som EU-rätten medger. Det gäller såväl etiska, sociala som miljömässiga krav vid upphandling av både varor och tjänster, som inom vad som inom EU-rätten kallas oprioriterade områden, dvs. vård, skola och omsorg, och på olika sätt begränsa upphandling till eller favorisera icke vinstdrivna associationsformer.

Verktyget för upphandling som kallas Vita jobb är en beprövad modell som utvecklats tillsammans med jurister i Stockholms stad och som redan i dag används i t.ex. Malmö stad.

Enligt vår mening är LOU inte lämplig att tillämpa för socialt företagande. LOU får inte tolkas på ett sätt som är ogynnsamt för små kooperativa företag. Regelverket bör ändras så att upphandlingen utifrån sociala hänsyn inte bara bör, utan ska, prövas. Ett arbete med att formulera sociala kriterier bör påbörjas snarast i sådana former att den sociala ekonomin garanteras medverkan och med särskilt fokus på kriterier för inkludering i arbetslivet. Vår grundinställning är dock att LOU inte ska vara tillämplig inom vård, omsorg och sociala tjänster och därmed inte heller när det gäller socialt företagande.

Ungdomsarbetslösheten ökar utan att tillräckliga åtgärder vidtas. Det är enligt vår mening viktigt att denna fråga lyfts upp och att regeringen verkar för att det införs lärlingsklausuler vid offentlig upphandling där så är möjligt. Som det är nu är det slöseri med unga människor som inte kommer in på arbetsmarknaden.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. Kollektivavtal, socialt företagande m.m., punkt 1 (MP)

av Per Bolund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:A386 av Gunvor G Ericson m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5 samt

avslår motionerna

2012/13:Fi210 av Penilla Gunther (KD),

2012/13:Fi226 av Mats Pertoft (MP),

2012/13:Fi229 av Suzanne Svensson m.fl. (S),

2012/13:Fi246 av Rickard Nordin (C),

2012/13:Fi259 av Kurt Kvarnström och Roza Güclü Hedin (båda S),

2012/13:Fi261 av Monica Green (S),

2012/13:Fi272 av Lars Johansson och Gunilla Carlsson i Hisings Backa (båda S),

2012/13:Fi277 av Jan-Olof Larsson och Catharina Bråkenhielm (båda S) yrkandena 1–3,

2012/13:Fi289 av Marie Granlund m.fl. (S) yrkandena 1 och 2,

2012/13:So269 av Eva Olofsson m.fl. (V) yrkande 1,

2012/13:Ub286 av Börje Vestlund m.fl. (S) yrkande 1,

2012/13:Ub477 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 5 och

2012/13:N349 av Christer Adelsbo m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Enligt min mening är det viktigt att det ställs krav på jämställdhet vid offentlig upphandling. Kommuner, landsting och staten inte bara bör utan ska beakta miljöhänsyn och sociala hänsyn vid upphandlingar, t.ex. genom att ställa krav på att leverantören ska arbeta aktivt med jämställdhet.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3. Miljökrav, djurskydd, kvalitetskrav, punkt 2 (S)

av Pia Nilsson (S), Jörgen Hellman (S), Maryam Yazdanfar (S), Marie Nordén (S), Sven-Erik Bucht (S) och Adnan Dibrani (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2012/13:Fi207 av Ann-Kristine Johansson (S),

2012/13:Fi244 av Olle Thorell (S),

2012/13:MJ425 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 6 och

2012/13:MJ455 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 13 och

avslår motionerna

2012/13:Fi209 av Sten Bergheden (M) yrkande 3,

2012/13:Fi236 av Lars Beckman (M),

2012/13:Fi247 av Åsa Torstensson och Annika Qarlsson (båda C),

2012/13:Fi290 av Olle Thorell (S),

2012/13:Fi294 av Cecilia Widegren (M),

2012/13:T510 av Helena Leander m.fl. (MP) yrkande 4,

2012/13:MJ229 av Jan Lindholm (MP) yrkande 2 och
2012/13:MJ333 av Richard Jomshof och Carina Herrstedt (båda SD)
yrkande 5.

Ställningstagande

Offentlig upphandling kan spela en stor roll när det gäller att möjliggöra för kommunerna att ställa höga krav på produktionen av de livsmedel som upphandlas offentligt. Lagstiftningen behöver förtydligas så att det klart framgår att krav på djurskydd, god miljö och socialt ansvarstagande ska ställas i all offentlig upphandling. Kraven ska dessutom inte bara gälla de färdiga produkterna eller tjänsterna utan även miljöeffekterna under hela upphandlingskedjan. Statlig upphandling av mat ska även inriktas på minskad klimatpåverkan.

Sverige bör dessutom ställa upp ett nytt mål för ekologisk produktion och konsumtion. Vi föreslår att 30 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska vara ekologisk till 2020 och att upphandlingen används till att minska den klimatpåverkan som vår livsmedelskonsumtion orsakar. Den offentliga sektorn bör enligt vår mening genom sin upphandling verka för ett miljövänligare samhälle med minskade kemikalier i offentliga verksamheter. Regeringen bör därför verka för att upphandlingsbestämmelserna ändras i detta avseende.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4. Miljökrav, djurskydd, kvalitetskrav, punkt 2 (MP)

av Per Bolund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2012/13:T510 av Helena Leander m.fl. (MP) yrkande 4 och

avslår motionerna

2012/13:Fi207 av Ann-Kristine Johansson (S),

2012/13:Fi209 av Sten Bergheden (M) yrkande 3,

2012/13:Fi236 av Lars Beckman (M),

2012/13:Fi244 av Olle Thorell (S),

2012/13:Fi247 av Åsa Torstensson och Annika Qarlsso (båda C),

2012/13:Fi290 av Olle Thorell (S),

2012/13:Fi294 av Cecilia Widegren (M),

2012/13:MJ229 av Jan Lindholm (MP) yrkande 2,

2012/13:MJ333 av Richard Jomshof och Carina Herrstedt (båda SD)
yrkande 5,

2012/13:MJ425 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 6 och

2012/13:MJ455 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 13.

Ställningstagande

Världens framtid beror mycket på om våra städer blir hållbara eller inte. För att minska klimatpåverkan från städer anser jag att det vid offentlig upphandling bör ställas hårdare krav på entreprenörer i detta avseende.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5. Miljökrav, djurskydd, kvalitetskrav, punkt 2 (SD)

av Sven-Olof Sällström (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2012/13:MJ333 av Richard Jomshof och Carina Herrstedt (båda SD) yrkande 5 och

avslår motionerna

2012/13:Fi207 av Ann-Kristine Johansson (S),

2012/13:Fi209 av Sten Bergheden (M) yrkande 3,

2012/13:Fi236 av Lars Beckman (M),

2012/13:Fi244 av Olle Thorell (S),

2012/13:Fi247 av Åsa Torstensson och Annika Qarlsson (båda C),

2012/13:Fi290 av Olle Thorell (S),

2012/13:Fi294 av Cecilia Widegren (M),

2012/13:T510 av Helena Leander m.fl. (MP) yrkande 4,

2012/13:MJ229 av Jan Lindholm (MP) yrkande 2,

2012/13:MJ425 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 6 och

2012/13:MJ455 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 13.

Ställningstagande

Andelen kött som slaktas och avblodas i enlighet med halal- och kosher-metoder ökar. Av en rapport från EU-kommissionen framgår att närmare 75 procent av nötkreaturen inom EU dödas utan bedövning. Den svenska regeringen måste angripa detta problem och i EU kräva ett generellt förbud mot denna brutala form av slakt samt aktivt söka undantag i EU så att Sverige kan förbjuda import av kött som avviker från intentionerna i svensk djurskyddslagstiftning. Innan Sverige fått till stånd ett importförbud ska kött från djur som avblodats utan bedövning märkas med en tydlig varningstext för att möjliggöra för konsumenterna att välja bort dessa produkter.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6. Miljökrav, djurskydd, kvalitetskrav, punkt 2 – motiveringen (V)

av Ulla Andersson (V).

Ställningstagande

LOU behöver förändras. De förslag på nya direktiv som nu förhandlas inom EU och utredningar som pågår på nationell nivå behöver innehålla kraftfulla förbättringar inom dessa områden. Dagens lagstiftning gör det svårt att ta det ekologiska, sociala och miljömässiga ansvar som behöver tas. Det är därför centralt att lagstiftningen förändras i följande riktning. Krav på energieffektivitet bör ställas vid köp av varor och tjänster genom bl.a. användande av LCC och ekodesign. LCC står för livscykelkostnader och dessa klargör den totala kostnaden för en produkt under den tid den kommer att användas. Andelen ekologiska livsmedel bör också öka i förhållande till den totala upphandlingen av livsmedel som görs.

Vänsterpartiet har tidigare motionerat om vikten av att stärka det svenska djurskyddet genom bl.a. ursprungsmärkning, ökade djurskyddskontroller, förbättrad djurhållning inom livsmedelsindustrin och miljöanpassade transporter. Vi ser alltså stora förbättringsbehov inom dessa områden.

Med anledning av det arbete som nu pågår inom EU med att ta fram nya upphandlingsdirektiv och de utredningar som regeringen har tillsatt på området menar vi att det är bättre i nuläget att försöka påverka de olika utredningar och arbeten som pågår under själva processen. Det är klart och tydligt att LOU behöver ändras för att ge bättre förutsättningar för miljö- och klimatansvar.

7. Mindre företag, närproducerat, punkt 3 – motiveringen (V)

av Ulla Andersson (V).

Ställningstagande

Vi i Vänsterpartiet anser att offentliga upphandlingar bör utformas så att produktionen av närodlade livsmedel stimuleras. Detta bör ske genom att möjligheterna förbättras för lokala producenter att lämna anbud i upphandlingar.

I avvaktan på att de förhandlingar som pågår inom EU om nya upphandlingsdirektiv ska avslutas och att de utredningar som regeringen har tillsatt på området ska avge sina slutbetänkanden har vi valt att föra fram våra krav direkt i själva processen och hoppas på så sätt kunna påverka det arbete som pågår.

8. Telefonitjänster, punkt 9 (SD)

av Sven-Olof Sällström (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:Fi223 av Mikael Jansson (SD).

Ställningstagande

Det bör enligt min mening utredas om det ska införas en lag om förbud för svenska myndigheter att handla upp telefonitjänster utanför Sverige om detta ger för låg kvalitet för medborgarna.

Att upphandla telefonitjänster i låglöneländer innebär en risk att det uppstår allvarliga kvalitetsproblem som beror på språkproblem och bristande lokalkännedom hos leverantören. En sådan upphandling kan därför, enligt min mening, inte beskrivas som lämplig.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. Kollektivavtal, socialt företagande m.m., punkt 1 (V)

Ulla Andersson (V) anför:

Vi i Vänsterpartiet avstår från att lämna någon reservation för kommittémotion 2012/13:So269 i avvaktan på de förslag på nya direktiv som förhandlas inom EU och på att de utredningar som regeringen tillsatt på området lämnar sina slutbetänkanden. Vi vill ändå ta upp frågan om att regeringen bör ge Upphandlingsutredningen ett tilläggsdirektiv om utökade krav på tillgänglighet vid offentlig upphandling. I dag går det att ställa krav på tillgänglighet vid upphandling av byggtreprenader och byggkoncessioner samt varor och tjänster. LOU bör enligt vår mening kompletteras med en bestämmelse så att det också blir möjligt att ställa krav på tillgänglighet vid upphandling av tjänster och system för information och kommunikation. Det bör dessutom vara obligatoriskt att lämna information om den upphandlade varans eller tjänstens tillgänglighet.

Vi kan inte ställa oss bakom utskottets ställningstagande men i nuläget när det pågår ett utredningsarbete i EU och nationellt har vi valt att inte motionera. Vi kommer istället att agera i olika samråd och vid informationstillfällen m.m. lyfta de förslag som vi har till förbättringar av LOU.

2. Mindre företag, närproducerat, punkt 3 (V)

Ulla Andersson (V) anför:

Små och medelstora företag upplever alltför ofta problem när det gäller att medverka i offentliga upphandlingar. Vi i Vänsterpartiet anser att det bör utredas hur det skulle vara möjligt att underlätta för dessa företag att delta i upphandlingarna på ett smidigare sätt.

3. Uteslutning av skatteplanerande företag, punkt 5 (V)

Ulla Andersson (V) anför:

Vi i Vänsterpartiet anser att LOU bör ses över i syfte att göra det möjligt att utesluta företag som är registrerade i skatteparadis från att delta i offentliga upphandlingar. Vi har valt att i nuläget föra fram våra krav direkt i själva processen och hoppas på så sätt kunna påverka det arbete som pågår.

4. Tröskelvärde för direktupphandling, punkt 8 (V)

Ulla Andersson (V) anför:

Många kommuner skulle, enligt min erfarenhet, gärna använda möjligheten med direktupphandling för att upprätthålla en servicenivå även på landsbygden. Problemet är att det sällan är möjligt på grund av att tröskelvärdena

är så lågt satta både i LOU och i LUF. Vänsterpartiet menar att tröskelvärdena ska ändras, vilket vi också framför i olika samråd under processen med den ändrade lagstiftningen på området.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2012

2012/13:Fi207 av Ann-Kristine Johansson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagen om offentlig upphandling ska gynna miljö, djurskydd och högt ställda sociala krav.

2012/13:Fi209 av Sten Bergheden (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att dela upp offentliga upphandlingar så att fler mindre företag kan delta.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tydligare information till näringslivet om hur offentliga upphandlingar fungerar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att mat som köps in av svenska offentliga inrättningar bör uppfylla kraven i svensk lagstiftning.

2012/13:Fi210 av Penilla Gunther (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i offentliga upphandlingar i högre grad använda sociala kriterier för att anställa personer med funktionsnedsättning.

2012/13:Fi215 av Annika Eclund (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att inrätta en webbplats där den som stöter emot olika lagar och bestämmelser i samband med offentlig upphandling kan rapportera detta via nätet.

2012/13:Fi218 av Mats Odell (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa en särskild rättegångskostnadsersättning i upphandlingsmål.

2012/13:Fi223 av Mikael Jansson (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda en lag om förbud för svenska myndigheter att handla upp telefonistjänster utanför Sverige om detta ger för låg kvalitet för medborgarna.

2012/13:Fi226 av Mats Pertoft (MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda införandet av ett system där ideella och sociala organisationer som deltar i upphandlingar kan räkna sitt ideella engagemang som plusfaktor i upphandlingen.

2012/13:Fi228 av Hans Backman (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa utmaningsrätt i hela Sverige.

2012/13:Fi229 av Suzanne Svensson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för att det införs lärlingsklausuler vid offentlig upphandling där så är möjligt.

2012/13:Fi231 av Jessica Polfjärd (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om upphandlingskompetens.

2012/13:Fi236 av Lars Beckman (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kvalitetskrav vid upphandling av resor för funktionshindrade.

2012/13:Fi240 av Anna Steele (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheterna att prioritera närproducerade livsmedel i LOU.

2012/13:Fi244 av Olle Thorell (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att krav på miljöhänsyn alltid ska ställas vid kommunala upphandlingar.

2012/13:Fi245 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om högre tröskelvärde för direktupphandling.

2012/13:Fi246 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa ILO:s åtta kärnkonventioner i all statlig upphandling.

2012/13:Fi247 av Åsa Torstensson och Annika Qarlsson (båda C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av den aktuella lagstiftning som styr offentlig upphandling.

2012/13:Fi249 av Annika Lillemets m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skyndsamt identifiera och vidta åtgärder för att underlätta för kommuner, landsting och regioner som vill undvika samarbete med företag som har kopplingar till skatteparadis.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige snarast ska följa Norges exempel och införa krav på land-för-land-rapportering.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att staten ska undvika samarbete med företag som har kopplingar till skatteparadis.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige aktivt ska driva på så att regelverket på EU-nivå ger möjlighet att i offentlig upphandling ställa krav på att utesluta leverantörer som utnyttjar skatteparadis.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige aktivt ska driva på så att regelverket på EU-nivå ger möjlighet att i offentlig upphandling ställa krav på land-för-land-rapportering vid all form av verksamhet.

2012/13:Fi259 av Kurt Kvarnström och Roza Güclü Hedin (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över lagen om offentlig upphandling.

2012/13:Fi260 av Kurt Kvarnström och Carin Runeson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att se över lagen om offentlig upphandling utifrån bl.a. kriterier som närproducerat.

2012/13:Fi261 av Monica Green (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av etiska regler vid offentliga upphandlingar.

2012/13:Fi272 av Lars Johansson och Gunilla Carlsson i Hisings Backa (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagstiftningen bör ändras så att kommuner kan ställa krav på närproducerat, Fairtrade-märkning och kollektivavtal vid upphandling av varor och tjänster.

2012/13:Fi277 av Jan-Olof Larsson och Catharina Bråkenhielm (båda S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att staten och statliga myndigheter vid offentliga upphandlingar av tjänster ska kräva att levererande företag vid utförande av upphandlat arbete följer grundläggande villkor i tillämpligt branschavtal.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att särskilda upphandlingsvillkor utformas som försvårar svart verksamhet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bristande uppfyllelse av avtalsvillkoren utgör skadestånds- och hävningsgrund för avtalen.

2012/13:Fi289 av Marie Granlund m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör utredas vad social hänsyn i offentliga upphandlingar mer precist ska innebära och föreslås modeller enligt vilka kommunerna ska arbeta med social hänsyn vid offentliga upphandlingar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör vara obligatoriskt med kontinuerlig uppföljning av offentliga upphandlingar för att säkerställa att ställda krav uppfylls.

2012/13:Fi290 av Olle Thorell (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att man vid offentlig upphandling ska ta hänsyn till de befintliga miljömärkningssystemen när det gäller inköp av hotade fiskarter.

2012/13:Fi293 av Anne Marie Brodén och Finn Bengtsson (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stimulera till att utmaningsrätt införs i hela Sverige.

2012/13:Fi294 av Cecilia Widegren (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över lagen om offentlig upphandling för att möjliggöra för svenska produktionsregelverk vid upphandling av livsmedel.

2012/13:Fi304 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om obligatorisk utmaningsrätt för kommuner och landsting.

2012/13:So269 av Eva Olofsson m.fl. (V):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tilläggsdirektiv till Upphandlingsutredningen om utökade krav på tillgänglighet vid offentlig upphandling.

2012/13:So592 av Ulrika Karlsson i Uppsala (M):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att se över reglerna i LOU så att hälso- och sjukvården i sin helhet inte omfattas av denna lagstiftning.

2012/13:Ub286 av Börje Vestlund m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att all skattefinansierad upphandling av bl.a. byggnader och anläggningar ska innehålla en ungdoms- och lärlingsklausul.

2012/13:Ub477 av Rossana Dinamarca m.fl. (V):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att staten vid offentlig upphandling bör ställa krav på att ta in lärlingar där det är lämpligt.

2012/13:T510 av Helena Leander m.fl. (MP):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om funktionella krav på entreprenörer som styr mot minskad klimatpåverkan och energianvändning.

2012/13:MJ229 av Jan Lindholm (MP):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att vid teknikupphandling hänvisa till SIN-listan som en metod att påskynda utbytet av skadliga kemikalier mot mindre skadliga.

2012/13:MJ333 av Richard Jomshof och Carina Herrstedt (båda SD):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag till lagstiftning om att all mat som köps in via offentlig upphandling bör garanteras vara från djur som slaktats och avblodats i enlighet med svenska djurskyddsregler.

2012/13:MJ425 av Matilda Ernkrans m.fl. (S):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att statlig upphandling av mat ska inriktas mot minskad klimatpåverkan.

2012/13:MJ455 av Matilda Ernkrans m.fl. (S):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska arbeta för att den offentliga sektorn genom sin upphandling verkar för ett miljövänligare samhälle med minskade kemikalier i offentliga verksamheter.

2012/13:N349 av Christer Adelsbo m.fl. (S):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagen om offentlig upphandling inte är lämplig att tillämpa för socialt företagande.

2012/13:A386 av Gunvor G Ericson m.fl. (MP):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om krav på jämställdhet i offentlig upphandling.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Upphandlingsutredningen ska ges ett tilläggsdirektiv om jämställdhet.